

ALEVİLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal Of Alevism Studies

HAKEMLİ DERGİ

Yaz/Summer 2011, Sayı/Volume 1

Uluslararası Süreli Yayın - 6 ayda bir yayımlanır - Ücretsizdir.

ISSN 2146-4421

Ankara, Haziran - 2011

Çankırı İlindeki Alevi Köyleri Hakkında¹

The Alevî Villages in The Çankırı

Coşkun KÖKEL²

*“Alınmış abdestim aldırırlarsa
Kılınmış namazım kıldırırlarsa
Sizde Şah diyeni öldürürlerse
Ben de bu yayladan Şah’a giderim”*

Pir Sultan Abdal

ÖZET

Çankırı, XIII. yüzyıldan itibaren Alevîlik inancının örgütlendiği bölgelerdendir. Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî, Mehmed Abdal ve Cabbar Baba gibi tarihî-karizmatik kişiliklerin önderliğinde

1 Bu makalenin alan çalışmaları sırasında büyük desteklerini gördüğümüz Mehmet Elibol, Ali Dedeoğlu, Halil Özdemiroğlu, Hasan Dedeoğlu, Halil Dedeoğlu, Veli Yurdakadim, Kadir Yurdakadim, Kadir Kalender, Yusuf Kuzukıran, Battal Dalkılıç, Arif Dalkılıç dedeleri ve Seyyid Hacı Ali Turabi Ocağı taliplerinden Ali Taşdelen’e ayrıca makalenin yazımında büyük emekleri bulunan Hatice Üzmez’e çok teşekkür ederiz.

Çankırı, Şabanözü ve Ankara, Çubuk bölgeleri Anadolu Alevîliğinin önemli tarihsel merkezlerindedir. Çubuk, Şabanözü merkezli örgütlenmiş Alevî inanç-dede ocaklarını, yerleşke içerisindeki yerleşim birimlerini ve pratik edilen inanç uygulamalarını içeren bir doktora tez çalışması Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü’nde görevli Mehmet Ersal tarafından başlatılmıştır.

2 Almanya Konstanz Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi.

bölgeye iskân olan Alevî inançlı topluluklar, yüzyıllar boyunca öğretinin temsilciliğini yapmıştır. Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî ve Mehmed Abdal, kendi adlarıyla anılan Çankırı merkezli üç Alevî inanç-dede ocağının kurucusudur.

Çankırı Alevîliği’nin, yapılan araştırmalar neticesinde tarihsel etkinlik sahasının; Orta Anadolu, İç-Batı Anadolu, Doğu Ege, Batı ve Orta Karadeniz bölgelerine kadar ulaştığı görülmektedir.

Alevîlik inancı, geçmişte Çankırı’nın farklı yerleşkelerinde organize olmasına karşılık günümüzde, Şabanözü ilçesine bağlı belli köylerde varlığını sürdürmektedir. Bölgede öğretilen rituel, kült, pratik ve inanışlar; Alevîlik’in genel çerçevesinin tanımlanması açısından bilimsel önceliğe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Alevîlik, Bektaşîlik, Çankırı, Şabanözü, Alevî inanç-dede ocağı.

ABSTRACT

Çankırı is one of the regions that Alevî faith started to organize since 13th century. The Alevî societies who dwelled in that region with the leadership of historical-charismatic people such as Seyyid Hacı Ali Turabî,

Seyyid Hacı Muradî, Mehemed Abdal and Cabbar Baba have been the representative of the doctrine. Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî and Mehemed Abdal are the founder of the three Alevî Associations in Çankırı.

As a result of the investigations, it is seen that Çankırı Alevîsm has reached to Middle Anatolia, Inner West Anatolia, East Aegean, Western and Middle Black Sea Region.

Although Alevîsm were alive in the different places of Çankırı in the past, today, it keeps its liveliness in the some villages that belong to Şabanözü. Rituals, cults, practices and beliefs that are maintained in the region have scientific priority in terms of the general definition of Alevîsm.

Key Words: Alevîsm, Bektashism, Çankırı, Şabanözü, Alevî Association.

Tarihî kaynaklarda Kengiri olarak geçen Çankırı, Türk topluluklarının XI. yüzyıldan itibaren etkinlik kurmaya çalıştığı bölgelerden biridir. Tarihsel süreçten günümüze Çankırı yöresinde Alevî inancının gelişim ve organizasyonu da bu zemin üzerinde irdelenmelidir. Günümüzde Çankırı'da Alevî inancının temsil edildiği Alevî köyleri, Şabanözü ilçesindedir. Şabanözü'ndeki Alevî topluluklarca temsil edilen Alevîlik, Çankırı'daki tarihsel Alevîlik'in temelini oluşturmaktadır³. Şabanözü ilçesinde Alevî

inançlı nüfusun yaşadığı yerleşim birimleri sosyolojik açıdan Ankara'nın Çubuk, Altındağ, Akyurt ve Kalecik ilçelerindeki Alevî köyleriyle beraber değerlendirilmelidir. Çankırı'nın Şabanözü ilçesine bağlı Mart, Çapar, Bulgurcu, Kutluşar, Özbek, Karahacı ve Göldağı köylerinde Alevî inançlı topluluklar bulunmaktadır⁴. 1936'lara kadar

vd, 2002: 75, 95 205).

4 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Özbek köyü aynı adla bulunmaktadır. Mart köyü ise Mard olarak yazılıdır.

Şabanözü ve Çubuk ilçelerindeki Alevîler, Şabanözü ilçesine bağlı Bakırlı köyünün Alevî kökenli olduğunu kabul etmektedir. Köyün eski adı Arap'tır. Köyün içerisinde Arap Dede adıyla bir mezar bulunmaktadır. Bakırlı köylüleri köyün geçmişte kalabalık bir nüfusa sahip olduğunu, yaşanan bir susuzluk sorunu dolayısıyla köylülerin göç ettiğini ve köyün bir ara tamamen boşaldığını aktarmıştır. Belli bir süre sonra Koca Arap adı verilen kişi bölgeye gelerek köye yerleşmiştir. Böylece tekrar Bakırlı köyünde yaşam başlamıştır. Bakırlı köyünde, köyü ikinci defa kuran Koca Arap'ın soyundan gelen Kocaaraplar sülalesi yaşamaktadır. Kocaarapların soyadı, Uzunosmanoğlu'dur. Bu ailenin daha önceki soyadı Uzun'dur. Kocaaraplar sülalesinden günümüzde Bakırlı'da yaşayan kişi Baki Uzunosmanoğlu'dur.

Bakırlı'da Şabanözü ve Çubuk Alevîlerinin dikkat çektiği sancı çubuğu geleneği yaşamaktadır. Bakırlı köylüleri sancı çubuğunu dıbilga ağacının dallarından hazırlamaktadır. Sancı çubuğu rahatsızlanan hayvanlara dua okunarak sürülmektedir.

Şabanözü ilçesine bağlı Kutluşar köyünde yerleşik Seyyid Hacı Muradî Ocağı talipleri Bakırlı köyü kökenlidir. Bakırlı köyünden göç eden Seyyid Hacı Muradî ocaklıları ilk olarak Şabanözü'ne bağlı Gümerdiğin beldesi ile Çubuk ilçesine bağlı Sarısu köyünün Yukarısarısı(Tepesarısı, Tepeköy) mahallesi arasındaki Çaputlubeli adı verilen bölgeye yerleşmiştir. Çaputlubeli'ndeki Seyyid Hacı Muradî ocaklıları daha sonra buradan Kutluşar, Köşrelilik ve Sarısu köy-

3 XVI. yüzyılda Çankırı iline dâhil Çerkeş, Kurşunlu bölgelerinde dinamik bir Alevî, Kızılbaş inancının yaşandığı görülmektedir. Çankırı'daki Kızılbaş topluluklar, Erdebil Dergâhı(Safeviler) ile bağlantılıdır(Hezarfen

Orta ilçesinin Doğanlar(eski adı Avrateli) ve 1967'li yıllara kadar da Eldivan ilçesinin Hisarcık köyünde de Alevî inançlı topluluklar yaşamıştır⁵. Tarihsel süreçte Çankırı'da Bektaşîlik tarikatı da etkinlik sahası oluşturmuştur⁶. Şabanözü ilçesindeki Alevîler, Alevî

lerine dağılmıştır.

5 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Hisarcık aynı adla kayıtlıdır.

6 Çankırı'nun Atkaracalar ilçesine bağlı Kızılibrik köyünde geçmişte Bektaşî tarikatının mensuplarının yaşadığı bilinmektedir. Kızılibrik köyü aslen Sünnî inançlı topluluğun yaşadığı bir köydür. Mecele lakaplı Mustafa Efendi, Kızılibrik'te *Bektaşîlik*'i örgütlemiştir. Mecele aslen Çerkeşli'dir. Rüştîye'de eğitim almış olan Mecele, hayvan ticareti ile uğraşmıştır. Mecele belli süre İstanbul'da yaşamıştır. Mecele'nin ilk eşi Çerkeşli olup, Mecelle ikinci evliliğini Kızılibrikli Haytagil sülalesinden Hayta namı kişinin eşi ile yapmıştır. Mecele, Haytagil sülalesine iç güveyi olmuştur. Haytagil sülalesinin soyadı, Berçin'dir. Kendisi Bektaşî olan Mecele, İzmir'de yerleşik bir Bektaşî babası ile irtibatlıdır. İzmirli Bektaşî babası birkaç defa Kızılibrik köyüne ziyarete gelmiştir. Mecele'nin gayretleri ile Kızılibrik köyünden belli kişiler Bektaşî tarikatına girmiştir. Konukgil olarak da bilinen Feyzullahoğulları sülalesinden(soyadı, Dereli) Nuri Ağa, Delihasangil sülalesinden Şerife Ebe ve Kahraman Ağa, Kızılibrik köyündeki Bektaşîler'dir. Şerife Ebe ve Kahraman Ağa kardeştir. Şerife Ebe, ilk evliliğini Bayramören ilçesine bağlı Beyköy'den yapmıştır. Beyköy, Köprülü köyü ile birleşerek Köprülübey adıyla ilçe merkezine mahalle olarak bağlanmıştır. Şerife Ebe eşinin vefatı sonrası Kızılibrik köyündeki Delihasangil sülalesinden Deli Hasan'la evlenmiştir. Kahraman Ağa ise Gezerler sülalesinden(soyadı, Gezer) bir bayanla evlenip Kızılibrik köyüne yerleşmiştir. Kahraman Ağa'nın sülalesine Kızılibrik'te Kahramangil denilmektedir. Soyadı Erkahraman'dır. Kızılibrik köyündeki Bektaşî grubun kendi arasında belli aralıklarla toplantı yap-

ınanç-dede ocaklarına bağlılık ve inanç ritüellerindeki benzerlik açısından Ankara'nın Çubuk ilçesine bağlı Kargın(Halk arasında Garkın), Çitköy, Sarısu, Sele, Mahmutoğlan⁷, Susuz(Yeniköy), Karaköy(Halk arasında Yukarıkaraköy), Yukarıemirler, Demirci⁸,

tıkları günümüzde anlatılmaktadır. Kızılibrikli Mehmet Tepedibi, amcası Ali Tepedibi'nin, Bektaşîlerin toplantılarını gördüğünü tarafımıza iletmıştır.

Kızılibrik köylüleri Bektaşîlerin gerçekleştirdiği toplantılara zikir adını vermektedir. Kızılibrik köyündeki Bektaşîlik, İzmirli Bektaşî babasının ve köydeki Bektaşîlerin vefatı sonrası dağılmıştır. Geçmişte köyden belli bir grubun Bektaşîliği benimsemesi Kızılibrik'in, Atkaracalar yöresinde Alevî, Kızılibrik köyü olarak anılmasına sebep olmuştur.

7 Çubuk'a bağlı Mahmutoğlan köyünde Sünnî kökenli olup Alevî inancını benimsemiş aileler yaşamaktadır.

Soyadları Yurdakul olan Delihasanlar sülalesi aslen Erzurum'un Horasan ilçesine bağlı Çayırdüzü köyündendir. Mahmutoğlanlı Yaşar Yurdakul, atalarının Erzurum'dan göç ettiği köyün adını Düzçayır olarak vermiştir.

Toprak soyadlı olan Horozlar sülalesi ise Ankara Saray'dandır. Saray, Keçiören ilçesine köy statüsünde bağlı iken daha sonra belde yapılmıştır. Keçiören ilçesine bağlı beldeye önce Sarayköy daha sonra Saray adı verilmiştir. Saray beldesi günümüzde Pursaklar ilçesine bağlıdır.

Delihasanlar ve Horozlar sülalesi, Şah Kalender Velî Ocağına talip olarak bağlanmıştır.

Mahmutoğlan'daki Mizamlar(Nizamlar) sülalesi de Sünnî kökenlidir. Bu aileye Çukurlar da denilir. Soyadları Yanık'tır. Mizamlar ailesi Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağına talip olmuştur. Mizamlar aslen Kızılcahamam'ın Otacı köyüne bağlı Şihlar mahallesindedir.

8 Demirci köyünde Sünnî kökenli olup Alevîleşmiş topluluklar bulunmaktadır. Soyadları, Karasüleymanoğlu olan Kargalar sülalesi ile soyadları, Bayramoğlu

Meşeli⁹, Köşrelilik, Sarıköz, Dağkalafat(Halk arasında Dağkalfat), Ömercik, Kuyumcuköy, Karaağaç, Ovacık, Aşağıemirler, Dalyasan köyleriyle irtibatlıdır¹⁰. Şabanözü'ndeki

olan Mollahasanlar sülalesi Sünnî kökenlidir. Kargalar sülalesinin Deli Ahmet kolu, Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir. Koca Mehmet kolu ise Sultan Samutlu Ocağı talibidir. Koca Mehmet kabilesini Sultan Samutlu Ocağı dedelerinden Ali Haydar Ocak talipliğe almıştır. Deli Ahmet ve Koca Mehmet kardeştir. Koca Mehmet'in oğlunun adı Pullu Velî'dir. Mollahasanlar sülalesi ise Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir.

Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri geçmiş dönemde, Demirci köyündeki Sünnî kökenli belli aileleri ocaklarından Kamçılı Ali Dede namı Ali Dedeoğlu'nun ocağına talip yaptığını aktarmıştır.

9 Çubuk ve Şabanözü ilçelerindeki Alevî kitle arasında Meşeli köyünün diğeri adı Sarıkürk'tür.

10 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Ömercik, Susuz, Ovacık, Çit köyleri aynı adla yer almaktadır. Kargın köyü Karkun, Mahmutoğlan köyü Mahmudoğlanu, Sele köyü Sille, Cücük köyü Cücükler, Demirci köyü Demürlü şeklinde geçmektedir.

Çubuk, Şabanözü ilçelerindeki Alevî topluluklar, Çubuk ilçesine bağlı Aşağıçavundur, Kocaali(Halk arasında Küçükali), İmamhüseyn, Dedeler ve Akkuzulu köylerinin Alevî kökenli olduğunu, zaman içerisinde Sünnileştirdiğini söylemektedir.

Kalecik'in, Afşar köyünden İsmail Elibol, Çubuk'un Kapaklı ve Camili köylerinin de Alevî kökenli olduğunu aktarmıştır.

Çubuk'un Akkuzulu köyünden Osman Çataltepe, köylerinde Emir Oymağı olarak adlandırılan topluluğun Yukarıemirler köyü kökenli olduğunu iletmiştir. Çubuk'a bağlı Karaağaç köyü Alevîleri, Aşağıçavundur köyünün Alevî kökenli olduğunu aktarmıştır. Karaağaçlılar tarihte Karaağaç ve Aşağıçavundur köylülerinin cemlerini Aşağıçavundur köyünde beraber yaptıklarını geçmiş kuşaklardan duymuştur. Karaağaç köyünden Ahmet Taş, İbrahim Çelik ve Ziya Sevgilican, Aşağıçavundur köyünde cemlerin yapıldığı mekânı görmüştür. Cemevi yakın zamanda yıkılmıştır. Karaağaç köyünde gerçekleştirilen görüşmelerde Karaağaçlılar, Aşağıçavundur köyünün inanç kimli-

Alevî köylerinin Ankara'nın Altındağ ilçesine bağlı Karaköy(Halk arasında Aşağıkaraköy), Aydıncık ve Karacaören köylerinde

ğinde Alevîliğin bulunduğunu gösteren sözlü bilgiler aktarmıştır.

Karaağaçlılar yakın zamana kadar Aşağıçavundur köyündeki cemevinin korunduğunu Aşağıçavundurlular'ın yasavur(pazvant) değnekleri ile erkân(tarık) çubuğunu kutsal sayarak cemevinde muhafaza ettiklerini söylemiştir. Karaağaçlılar, Aşağıçavundur köyündeki cemevinin yıkılmasından sonra erkân(tarık) çubuğunu ve yasavur(pazvant) değneklerini başka bir yerde koruma altına almıştır. Bilinmeyen bir sebeple erkân(tarık) ve yasavur(pazvant) değnekleri kaybolmuştur. Bunun üzerine Aşağıçavundurlular olayın sebebini çevredeki Alevî köylerine sormuştur. Aşağıçavundurlular aynı soruyu Karaağaç köyünden Gazi Ablak'a da yöneltmiştir. Gazi Ablak, Aşağıçavundurlulara: "Onların sahibi var. Emanetler İmam Mehdi'ye ulaşmıştır" şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Çubuk'taki Alevî köyleri ile Aşağıçavundurlular arasında karşılıklı evliliklerle akrabalıklar oluşmuştur. Kargın köyünde Çavundurlu Ebe olarak bilinen bayan Aşağıçavundur köyündendir. Çavundurlu Ebe, Kargın köyüne gelin gelmiştir. İlk evliliğini Kargın'daki Mırsagiller sülalesinden biri ile yapan Çavundurlu Ebe, eşinin vefatı üzerine Kargın'daki Şah Kalender Velî ocaklı dedesi Hacı Mehmet Dede ile evlenmiştir. Hacı Mehmet Dede günümüzde Kargın köyünde yaşayan Hacı Mehmet Büyükkuzukıran'ın dedesidir. Çavundurlu Ebe, Hacı Mehmet Büyükkuzukıran'ın babaannesidir.

Karaağaç köyünden İbrahim Çelik anne tarafından dedesi olan Halil Ablak'ın, Aşağıçavundur köyünde Kadir Çavuş namıyla tanınan bir yeğeni olduğunu söylemiştir. İbrahim Çelik'in verdiği bilgiye göre Kadir Çavuş'un annesinin Karaağaçlı Halil Ablak'ın kız kardeşi olması muhtemeldir.

Aşağıçavundur köyünde de Şabanözü'nün Bakırlı köyündeki sancı çubuğu geleneği vardır. Aşağıçavundur köyünden Ahmet Özbay, babasının sancı çubuğunu, karaağaç dallarından hazırladığını söylemiştir. Sancı çubuğu dua okunarak rahatsızlanan hayvanlara sürülmektedir.

yerleşik Alevîler ile de bağlantıları vardır¹¹. Şabanözü'ndeki Alevî topluluklar, Kalecik ilçesinin Yüzbeyli(Halk arasında Yüzbeğen), Tavşancık, Hançılı, Karatepe, Elmapınar ve Afşar köylerindeki Alevî inançlı gruplarla da benzer temaslar geliştirmiştir.¹² Adlarını ver-

11 Karacaören köyünün Yeşilyurt(Taşlıköy) mahallesinde Alevî inançlı topluluk çoğunluğu oluşturmaktadır. Taşlıköy'de Sünnî inançlı bir aile bulunmaktadır. 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defter)nde Aydıncık köyü aynı adla yer almaktadır.

12 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Tavşancık ve Afşar köyleri aynı adla kayıtlıdır.

Afşarlılar, Kalecik'in Buğra, Akkuzulu köylerinin Alevî kökenli olduğunu ve zaman içerisinde asimile olduğunu söylemiştir.

Şabanözü ve Çubuk ilçesindeki Alevîler, Kalecik ilçesine bağlı Koyunbaba köyünün de Alevî kökenli olduğunu ifade etmektedir.

Koyun Baba, Alevî, Bektaşî topluluklarca önemli bir eren olarak kabul edilmektedir. Adına başta Çorum, Osmancık'ta olmak üzere farklı yerlerde türbeler bulunmaktadır. Koyun Baba, Osman Baba Velayetnamesi'nde Arık Çoban adıyla anılmaktadır(Kılıç vd, 2008:22).

Kalecik ilçesinin Koyunbaba köyünde Koyun Baba adına bir türbe bulunmaktadır. Köyde gerçekleştirilen saha çalışması ile Koyun Baba hakkında sözlü bilgiler derlenmiştir. Köylüler, Koyun Baba'nın iki kardeşi olduğunu ifade etmiştir. Köyde türbesi bulunan Koyun Baba ortanca kardeş olup asıl adı Seyyid Ahmed-i Kebir olarak bilinmektedir. Adı bilinmeyen büyük kardeşin Ankara, Samanpazarı'nda saraçlık(deri işçiliği, ayakkabıcılık) ile uğraştığı aktarılmıştır. Küçük kardeşin adının ise Seyyid Ali olduğu söylenmiştir. Köylülere göre, Seyyid Ali de ortanca kardeşi gibi Koyun Baba namıyla tanınmıştır. Seyyid Ali'nin türbesi Çorum, Osmancık'tadır.

Köydeki türbede, Koyun Baba hakkında yazılı bilgiler verilmiştir. Koyun Baba'nın iki kardeşi olduğu, üç kardeşin Horasan'dan Anadolu'ya geldiği, On İki İmam'dan İmam Rıza'nın soyuna mensup oldukları

diğimiz yerleşim birimlerinde temsil edilen

Alevîlik'i bir bütün olarak değerlendirmek

ve XIV. ve XV. yüzyıllar arasında yaşadıkları belirtilmektedir.

Koyunbaba ve Kutluşar köylerinde gerçekleştirilen alan çalışmalarında Koyunbaba köyündeki Hatıplar sülalesinin, Kutluşar'daki İmamlar sülalesi ile akraba olduğu tespit edilmiştir. Hatıplar sülalesinin soyadı Bacaksız'dır. Sonradan bazıları soyadını Hatipoğlu olarak değiştirmiştir. Kutluşar'daki İmamlar sülalesinin soyadı ise İmamoğlu'dur. Hatıplar sülalesinden görüştüğümüz kişiler, eski kayıtlarda ailelerinin İmamoğlu şeklinde geçtiğini belirtmiştir. Koyunbaba köylülerinin Yörük olarak tanımladığı Hatıplar, yerleşik hayata geçmeden önce koyun, keçi sürüleri besleyen ve göçer yaşayan bir ailedir.

Geçmiş dönemde Koyunbaba köyündeki Hatıplar ile Kutluşar köyündeki İmamlar sülaleleri ortak mülkiyetlere sahiptir. Daha sonra iki sülale anlaşarak Koyunbaba köyü arazisindeki su değirmenini Hatıplar, Kutluşar köyü sınırları içerisindeki arazileri İmamlar almıştır. Hatıplar ve İmamlar sülaleleri arasındaki akrabalık bağları yakın zamana kadar devam etmiştir. Son dönemde Kutluşar'dan Zeynel İmamoğlu ile Koyunbabalı Osman Bacaksız akrabalık ilişkilerini sürdürmüştür.

Ahmed-i Kebir'in, Samsun'un Ladik ilçe merkezinde türbesi bulunmaktadır. Ahmed-i Kebir, adıyla anılan Alevî inanç-dede ocağının da kurucusudur. Seyyid Ahmed-i Kebir Ocağı dedeleri, Amasya'nın Uygur beldesinde yerleşiktir. Seyyid Ahmed-i Kebir Ocağı musahiplik ritüelini sürdürmekte olup pençeli geleceğe bağlıdır. Amasya'nın Direkli(Göndes) köyünde talipleri yaşamaktadır. Ahmed-i Kebir Ocağı bir üst ocak olarak Keçeci Baba Ocağı'na bağlıdır.

Uygur beldesindeki Seyyid Ahmed-i Kebir ocaklı dedelerine göre Seyyid Ahmed-i Kebir'in, Seyyid Mustafa-i Kebir ve Seyyid Yahya-i Kebir adlı iki kardeşi vardır. Seyyid Mustafa-i Kebir'in türbesi Amasya, Suluova, Dereköy'dedir. Seyyid Yahya-i Kebir'in türbesi ise Amasya, Suluova, Yolpınar(Kavala) köyü arazisindedir.

Ahmed-i Kebir ocaklı dedeleri üç kardeşin büyüğünün Seyyid Ahmed-i Kebir olduğunu söylemiştir.

ve çözümlenmeler yapmak bilimsel açıdan zorunludur. Ankara'nın Çubuk, Akyurt, Kalecik ve Altındağ ilçelerinin belli köylerinde temsil edilen Alevîlik'i, Çankırı'nın Şabanözü ilçesindeki Alevî köyleriyle bir bütün olarak değerlendirme gerekliliğinin temelinde, bu yerleşkede etkinlik oluşturmuş Alevî inanç-dede ocakları bulunmaktadır. Şah Kalender Velî, Seyyid Hacı Ali Turabî, Cibali Sultan, Seyyid Hacı Muradî, Mehmed Abdal(Mehmed Abdal) ocakları bölge merkezli Alevî inanç-dede ocaklarıdır. Bu Alevî inanç-dede ocaklarının ocaklı dede ve ocaklı talip toplulukları yörede çoğunluğu oluşturmaktadır. Yapılan alan çalışmalarıyla yöre Alevîlerinin Şah Kalender Velî Ocağını, Kalender; Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağını, Turabî; Cibali Sultan Ocağını, Cibali; Seyyid Hacı Muradî Ocağını, Muradî şeklinde de tanımladıkları görülmüştür. Bölgedeki köylerde Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli)¹³, Şah İbrahim Velî, Sultan Samutlu, Şeyh Şazeli(Kahveci)¹⁴,

13 Bu ocak mensubu dede ve talip toplulukları kendi ocak aidiyetlerini, "Ali Seydili" veya "Ali Seydi Ocağı" şeklinde de ifade etmektedir. Çubuk'un Dalyasan köyünde Ali Seydili talibi bulunmaktadır. Çubuk'un Meşeli köyündeki Delihangil sülalesi(soyadı, Çolak) de Ali Seydili talibidir. Bağlı oldukları dedeler, Eskişehir'in Kayapınar köyünde yerleşiktir.

14 Şeyh Şazeli(Kahveci) Ocağının talipleri Çubuk'un Kuyumcu köyünde yerleşiktir. Şeyh Şazeli Ocağının merkezi Sivas, Kangal, Yellice köyüdür. Ocak, erkânlı(tarıklı)dır.Şeyh Şazeli(Kahveci) Ocağı, Divriği ve Kangal yöresinde Molla Yakuplu olarak da anılmaktadır. Molla Yakup, Şeyh Şazeli soyundan Seyyid Süleyman'ın oğludur. Türbesi Divriği'nin İnanlı ve Kuluncak köyleri arasında bulunmaktadır. Molla Yakup, Osmanlı döneminde subaşılık görevin-

Hasan Dede(Karpuzu Büyük Hasan Dede), Saburoğlu¹⁵, Sultan Gözükızıl¹⁶,

de bulunmuştur. Yellice köyünün dışında Divriği ve Kangal'ın belli köylerinde de Şeyh Şazeli ocaklı dedeleri yerleşiktir. Ocak taliplerinin bulunduğu köyler Sivas, Yozgat, Çorum, Kırıkkale ve Ankara illerinde yoğunlaşmaktadır. Yellice köyündeki ocaklı dedelerde çeşitli beratlarla Hacıbektaş Dergâhı'ndan alınan icazetnameler mevcuttur.

Kuyumcu köyündeki Şeyh Şazeli(Kahveci) Ocağı talipleri Meslikler(soyadı, Kılınç) ve Çarıksızlar(soyadı, Şimşek) sülaleleridir. Bu aileler akraba olup Kuyumcu köyüne, Kırıkkale'nin Sulakyurt ilçesine bağlı Faraşlı köyünden göç etmiştir.

Çubuk'un Dalyasan ve Sarısu köylerinde de Şeyh Şazeli(Kahveci) Ocağı talipleri bulunmaktadır.

15 Saburoğlu Ocağı, Seyyid Sabur Ocağı olarak da anılmaktadır. Saburoğlu ocağı dedeleri Çorum, Sungurlu, Aydoğan köyünde yerleşiktir. Köyün eski adı Mihmandı olup halk arasında Meymandı olarak da söylenmektedir. Köy nüfusu Alevî inançlıdır. Saburoğlu Ocağı pençeli bir ocaktır. Bir üst ocak olarak Çalapverdi Ocağına vekaleten bağlıdır. Saburoğlu Ocağının Çorum-Sungurlu, Kırıkkale ve Yozgat illerine bağlı köylerde talipleri bulunmaktadır. Saburoğlu Ocağı'nın Çubuk'un Sarısu köyünde de yerleşik talipleri vardır. Sarısu'daki Arnavutlar sülalesi(soyadı Kuştemir) Saburoğlu Ocağı talibidir. Arnavutlar sülalesi, Sarısu köyüne Kalecik'in Tavşancık köyünden göç etmiştir. Bu aile Tavşancık köyüne ise Çorum bölgesinden gelmiştir. Arnavutlar sülalesi, Saburoğlu ocaklısı Azım Dede(Azım Ağa) tarafından vekaleten Şah Kalender Velî Ocağı'na bağlanmıştır. Sarısu köyünde Azım Dede tarafından dua edilip kutsanan(nutuk edilen) Saburoğlu Tekkesi adıyla bir mekân vardır. Saburoğlu Tekkesi meşe ağaçlarından oluşmaktadır. Meşe ağaçları kutsal kabul edilip kesilmemektedir. Saburoğlu Tekkesi'nde ayrıca bir mezar da bulunmaktadır. Azım Dede, Çorum, Sungurlu, Aydoğan köyündendir.

16 Altındağ ilçesine bağlı Karacaören köyünün Yeşilyurt(Taşlıköy) mahallesinde Sultan Gözükızıl Ocağı dede ailesi yerleşiktir. Soyadı, Kızılgöz'dür. Yeşilyurt'taki ocaklı dede ailesi Sivas, Yıldızeli, Davulalan köyü kökenlidir. Davulalan'a, Ardahan,

İnsan cemalinde Ali tasviri

Damal'dan göç etmiştir. Sivas'ın Yıldızeli ilçesine bağlı Davulalan ve Nallı köylerinde Sultan Gözükızıl Ocağı dedeleri yerleşiktir.

Sultan Gözükızıl Ocağı erkânlı(Tarıklı) geleneğe bağlıdır. Sultan Gözükızıl Ocağı'nın talipleri Ardahan, Damal çevresindeki Tacirli(Tecirli) Türkmenleridir. Sultan Gözükızıl Ocağı dedeleri Tacirli Türkmenlerinin rehber ve pirlidir. Tacirli Türkmenlerinin mürşitleri, Gaziantep'de yaşayan İmam Musa-i Kâzım Ocağı dedeleridir. Sultan Gözükızıl Ocağı dedelerinin pirleri de İmam Musa-i Kâzım Ocağı dedeleridir. Sultan Gözükızıl Ocağı dedeleri, İmam Musa-i Kâzım Ocağı dedelerine Kâzımlılar, Kâzımlı adlarını da vermektedir. Sultan Gözükızıl Ocağı dedeleri, İmam Musa-i Kâzım Ocağı dedelerinin pirlidir. İmam Musa-i Kâzım Ocağı'nın talibi olan Evciler(Obalar) ve Çepni topluluklarının mürşitleri de Sultan Gözükızıl Ocağı dedeleridir. Sultan Gözükızıl Ocağı dedelerinin rehberleri Kahramanmaraş, Elbistan, Kantarma köyü merkezli Sultan Sinemilli Ocağı dedeleridir.

Dedemoğlu¹⁷, Garip Musa¹⁸, Pir Sultan¹⁹

17 Dedemoğlu Ocağına bağlı talip topluluğu, Çubuk'un Meşeli köyündedir. Dedemoğlu Ocağı'nın tarihî merkezi Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı Azak köyüdür. Azak köyünde günümüzde yaşam yoktur. Tamamı Alevî inançlı olan Azaklılar çevredeki farklı yerleşim birimlerine göç etmiştir. Kocabeyoğulları olarak anılan Dedemoğlu Ocağı'nın dedeleri de Azak da yaşamıştır. Çayyaka köyünden Celâl Öney Dede'ye göre, Dedemoğlu neslinden gelen son dede, Kasım Dede'dir. Kasım Dede Azak'tan göç ederek eski adı Oraf olan Çayyaka köyüne yerleşmiştir. Kasım Dede'nin Hamdi adında bir erkek kardeşi, Server adında bir kız kardeşi vardır. Kasım Dede'nin soyadı Aytaç'dır. Kasım Dede'nin çocuğu olmamıştır. Kardeşi Hamdi Dede'nin üç kızı olmuştur. Kasım Dede, ocak dedeliğinin devam etmesi için yeğenlerine(kızkardeşi Server Ana'nın çocukları) dedelik yetkisini vermiştir. Kasım Dede yeğenlerini Sungurlu'nun İnegazili köyünden Oraf'a getirtmiştir. Server Ana'nın beş erkek çocuğu vardır. Bugün Dedemoğlu Ocağı adına dedelik yapan Öney soyadlı dedeler, Server Ana'nın soyundandır.

Dedemoğlu Ocağı pençeli olup bir üst ocak olarak Çorum, Dodurga, Mehmetdedetekkesi köyü merkezli Mehmet Dede Ocağına bağlıdır. Ocağın Çorum-Sungurlu, Kırıkkale-Sulakyurt yörelerindeki köylerde talipleri bulunmaktadır. Dedemoğlu'nun türbesi Azak köyü arazisindedir.

Dedemoğlu Ocağı dedelerinden Celâl Öney, Çayyaka köyünün eski adını Araf olarak vermiştir. Halk dilinde Oraf şeklinde söylendiğini belirtmiştir. Çayyaka köyünde Alevî ve Sünnî inançlı topluluklar beraber yaşamaktadır.

Celâl Öney, Dedemoğlu Ocağı'nın tarihsel merkezi olan köyün adını Azlak olarak aktarıırken Karamürsel ve Oyaca köylerindeki Dedemoğlu ocaklı dedeleri köyün adını Azak olarak ifade etmiştir.

18 Garip Musa Ocağı'nın tarihsel merkezi Sivas, Divriği, Güneş köyüdür. Garip Musa türbesi Güneş köyündedir. Garip Musa, XIII. yüzyılda Anadolu'da Alevî inancının temsilciliğini yapmış erenlerdendir. Garip Musa Ocağı, Kars'tan, Eskişehir'e kadar ulaşan geniş bir etkinlik sahasına sahiptir.

19 Kutluşar köyündeki Pir Sultan Ocağı talipleri, Ço-

rum, Alaca, Yeşilyurt(Çomar) köyünde yerleşik Pir Sultan ocaklı dedelerine bağlıdır.

Pir Sultan Ocağı'nın merkezi Sivas, Yıldızeli, Banaz köyüdür. Pir Sultan Abdal, ocağın kurucusudur. Pir Sultan Abdal, XVI. yüzyıl'da Anadolu'da Alevî inancının ve söylediği demelerle Alevî aşıklık geleneğinin en önemli temsilcilerindendir. Pir Sultan Ocağı'nın başta Sivas olmak üzere Tokat, Amasya, Çorum, Tunceli, Samsun gibi illere bağlı köylerde ocaklı talipleri yaşamaktadır.

Yeşilyurt köyündeki Pir Sultan ocaklı dedeleri, Alaca'ya, Banaz köyünden göç ettiklerini ifade etmiştir. Yeşilyurtlu dedeler dip dedelerinin dört erkek kardeş olduğunu, üç kardeşin Banaz'dan Yeşilyurt köyüne göç ettiğini söylemiştir. Yeşilyurt'a yerleşen üç kardeşten birisi daha sonra tekrar Banaz'a dönmüştür. Yeşilyurt köyünde kalan iki kardeşin soyundan ise soyadları Güneş ve Şahin olan Pir Sultan ocaklı dedeleri gelmektedir.

Banaz köyündeki Pir Sultan ocaklı dedeleri de geçmiş dönemde Banaz köyünde yaşayan ve Pir Sultan ocaklı dede soyundan gelen dört kardeşten ikisinin Çorum tarafına göç ettiğini söylemiştir. Banaz köyünde Türkân ve Şimşek soyadlı Pir Sultan ocaklı dedeleri, Banaz köyünde kalan iki kardeşin soyundandır.

Yeşilyurt köyündeki Pir sultan ocaklıları, erkânlı(Tarıklı) geleneği uygulamaktadır. Ocaklılar bir üst ocak olarak Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağı ile irtibatlıdır. Yeşilyurt'taki Pir Sultan Ocağı dedeleri Çorum, Alaca, Değirmendere köyündeki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağı dedelerine bağlıdır. Değirmendere'deki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağı dedeleri de erkânlı(Tarıklı) süreği sürdürmektedir. Banaz köyündeki Pir Sultan ocaklı dedeleri de bir üst ocak olarak Değirmendere köyündeki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) dedelerine bağlı olduklarını söylemiştir.

Yeşilyurt'daki Pir Sultan ocaklı dedeleri, asıl bağlı oldukları üst ocağın Tunceli merkezli Baba Mansur Ocağı olduğunu, geçmiş dönemde vekaleten Değirmendere köyündeki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağına bağlandıklarını iletmiştir. Yeşilyurt köyündeki Pir Sultan Ocağı dedeleri, Değirmendere'deki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağına dip dedeleri Mızraklı Mehmet Dede zamanında bağlandıklarını aktarmış-

Koçu Baba²⁰ ve Tozluoğlu²¹ ocaklarına bağlı

tır. Yeşilyurt(Çomar)lu dedeler, Baba Mansur Ocağı dedelerinin yerine Değirmendere'deki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) ocaklı dedelerine bağlanma sebebinin coğrafi uzaklık olduğunu iletmiştir.

Değirmendere'deki Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli) Ocağı dedeleri, Yeşilyurt ve Banaz'daki Pir Sultan Ocağı dedelerinin aslen bağlı oldukları ocağın Tunceli merkezli Baba Mansur Ocağı olduğunu, kendilerine daha sonra vekâleten bağlandıklarını aktarmıştır.

Alaca'nın Kıcılı(halk arasında Gıcılı) köyünde de Pir Sultan ocaklı dedeleri vardır. Dede ailesinin soyadı; Karşlı'dır. Kıcılı'daki Pir Sultan Ocağı dedeleri, Yeşilyurt(Çomar) köyündeki Pir Sultan ocaklı dedelerine bağlıdır. Kıcılı'daki Pir Sultan ocaklıları da erkânlı(tarıklı)dır.

20 Koçu Baba Ocağı'nın tarihsel merkezi, Kırıkkale, Balıseyh ilçesine bağlı Koçubaba beldesidir. Koçu Baba'nın türbesi de beldededir. Ocak dedeleri beldede yerleşik olup soyadları Ulusoy'dur. Koçu Baba Ocağı'nın bir ocaklı dede ailesi de Eskişehir'de yaşamaktadır. Soyadları, Koç'tur. Koçu Baba Ocağı, Eskişehir, Kütahya ve Bilecik-Bozüyük bölgelerinde yerleşik Aleviler tarafından Koçulu, Goçulu, Goçu Baba adlarıyla da anılmaktadır. Pençeli geleneğe bağlı olan Koçu Baba Ocağı bir üst ocak olarak Hacı Bektaş Çelebilerine(Ulusoy ailesi) bağlıdır.

21 Geçmişte Çubuk'un Demirci köyünde Tozluoğlu Ocağına bağlı talip topluluğu yaşamıştır. Bu grup 1945'li yıllarda Demirci köyünden göç ederek Ankara'nın Altındağ ilçesinin mahallelerine yerleşmiştir.

Tozluoğlu Ocağı'nın tarihsel merkezi, Kırıkkale'nin Delice ilçesine bağlı Elmalı köyüdür. Elmalı köyünde Tozluoğlu Ocağı dedeleri yerleşiktir. Dede ailesinin soyadı, Tozkoparan'dır. Elmalı'da dede ailesinin dışındaki nüfus, Tozluoğlu Ocağı talibidir. Ocak pençeli geleneğe bağlı olup üst ocak olarak Hacı Bektaş Çelebilerine(Ulusoy ailesi) bağlıdır.

Tozluoğlu Ocağı dedelerinin bir kolu, Ankara'nın Bâlâ ilçesine bağlı Koçyayla(eski adı, Ebulhas) köyündedir. Koçyayla'daki dedelerin soyadı, Ersoy'dur. Koçyaylalı dedeler, Elmalı köyünden göç ederek Koçyayla'ya yerleşmiştir.

Tozluoğlu Ocağı'nın Anadolu'nun farklı bölgelerinde talip toplulukları vardır. Tozluoğlu Ocağı aşna adı ve-

talip toplulukları da yaşamaktadır²². Bölge

rilen Alevî inanç ritüelini uygulayan inanç-dede ocaklarından. Tozluoğlu Ocağı'nda musahipli dört can(2 çift) musahipli başka dört can(2 çift) ile aşna olabilmektedir. Aşnalık, Alevîlikte musahiplik sonrası gerçekleştirilen bir inanç pratiğidir.

22 Çubuk ve Şabanözü yöresinde etkinliğe sahip Alevî inanç-dede ocakları yöre âşıklarının nefeslerine de konu olmuştur. Verdiğimiz iki örnekten birincisi Ankara, Çubuk, Susuz köyünden Cibali Sultan Ocağı dede ailesinden Battal Dalkılıç'a, ikincisi ise Çankırı, Şabanözü, Çapar köyünden Mehmed Abdal Ocağı talibi Aşur Uygur'a aittir:

"Mürüvvet kullarına yaradan Gani
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Şefaatkânimiz Muhammed Ali
Onlar yüzü suyun bağışla medet
On iki İmam'lar gözümüz nuru
Hünkâr Hacı Bektaş pirlerin piri
Yetiş Balım Sultan ol Kızıldeli
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Abdal Musa, Kaygusuz'un piridir
Hıdır Abdal, Garip Musa gülüdür
Baba Mansur, Sultan Samut yâridir
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Sarı Saltık, Güvenç Abdal görünür
Otman Baba libaslara bürünür
Sultan Cibali'de güller derilir
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Hasan Dedem, Şücaaddin Ulu'ya
Şih Şazeli, Şah İbrahim Velî'ye
Ali Seydili'den Çıplak Ali'ye
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Şah Kalender Velî, Kuzukıran'ı
Turabı, Muradı, Mehmed Abdal'ı
Anmadan geçme ki Haydar Sultan'ı
Onlar yüzü suyun bağışla medet
Dilerim duamız kabul eylesin
Eksiğe noksana Hüda kalmasın
Battal'im çağırır Ali'm neredesin
Onlar yüzü suyun bağışla medet"

"Gönül erenleri ziyaret eyle
Daima engin ol yüksekte uçma
Fırsat elde iken yükünü tayla
Dane tükenince azıksız geçme"

merkezli Alevî inanç-dede ocakları olan Şah Kalender Velî(Kalender), Seyyid Hacı Ali Turabî Dede(Turabı), Cibali Sultan(Cibali), Seyyid Hacı Muradî(Muradı) ve Mehmed Abdal(Mehmed Abdal) ocakları Alevîlik'in kurumsal yapısı gereği *el ele el Hakk'a* yapılışını içerisinde birbiriyle ilişkilidir²³. Mehmed Abdal ve Muradı Ocakları, Turabı Ocağına; Turabı ve Cibali ocakları, Kalender'e;

Bir ziyaret eyle Hacı Bayram'ı
Hüseyin Gazi'den eyle seyranı
Var Cücük'e de gör Kuzukıran'ı
Çal Dede'ye yüzün sürmeden geçme
Cemâl Dedem'den içesin doluyu
İn Sele'ye gör Kalender Velî'yi
Sür yüzünü sever isen Ali'yi
Seyyid Süleyman'a konmadan geçme
Eskişehir'dedir Seyyidi Battal
Sultan Şücaaddin'e bir tecelli kıl
Doğanlar köyünde Mehmed Abdal
Pirin divanına durmadan geçme
Çaputlu yatıyor yolun üstünde
Yahya Dedem, Kızıldeli destinde
Sarıkız'a uğra belin üstünde
Hacı Turabı'ya inmeden geçme
Sarı İsmail yatıyor yanlarda
Her derdin dermanı vardır onlarda
Sözümü tutarsan beni dinler de
Hacı Muradı'ya konmadan geçme
Paşa Sultan'ın kuzuları meleşir
Çağırınca Cabbar Baba ulaşır
Şih Şaban'ı gören gözler kamaşır
Haydarı Sultan'a konmadan geçme
Var ziyaret eyle Kulu Dede'yi
Hasan Dedem'den içesin badeyi
Cümle evliyaya verir gıdayı
Hacı Bektaş Velî'ye konmadan geçme
Birlikte dolaştık hep erenleri
Seksen bin erleri doksan bin piri
Aşur der yarlığar Cenabil bari"

23 Şah Kalender Velî, Seyyid Hacı Ali Turabî ve Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedeleri, üç ocağın birbiriyle içiçe olduğunu, cem süreklilerinin farklılık taşımadığını söylemiştir.

Kalender, Hasan Dede'ye bağlıdır. Hasan Dede Ocağı ise Şücaaddin Velî Ocağına bağlıdır.

Şah Kalender Velî, Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî, Cibali Sultan ve Mehemed Abdal, Horasan erenleri geleneğine dahil dedeler olarak kabul edilmektedir. Şah Kalender Velî Ocağı tarihî merkezi Çubuk ve Şabanözü olan Alevî inanç-dede ocaklarının bağlı olduğu üst ocaktır. Sosyo-antropolojik verilere göre Şah Kalender Velî, XIII. yüzyılda, bölgede Alevî inancının temsilciliğini yapmıştır. Şah Kalender Velî adıyla anılan Alevî inanç-dede ocağının kurucusu olup türbesi Sele köyündedir²⁴. Sele köyünde Horasan erenlerinden Seyyid Siyami Dede'nin de mezarı bulunmaktadır. Seyyid Siyami Dede, Şah Kalender Velî'nin babasıdır. Sele köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedelerine göre Seyyid Siyami Dede, Çubuk'a, Hacı Bektaş Velî tarafından gönderilmiştir. Seyyid Siyami Dede'nin köşegisi, Sele köyünün *Çevlikağzı* mevkiisine

24 Çubuk'un Kargın ve Sele köylerinde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri Şah Kalender Velî'nin ailesi ve ocağı hakkında sözlü bilgilere sahiptir.

Şah Kalender Velî'nin eşinin adı Melek Ana'dır. Melek Ana, Yağdanı Sultan'ın kızıdır. Yağdanı Sultan, Bey-pazarı, Karaşar'lıdır. Şah Kalender Velî'nin üç oğlu, bir kızı olmuştur. Oğulları Hamdi Sultan, Abdülkadir ve Ali'dir. Sele'deki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Ali'nin diğer adının Mustafa olduğunu belirtmiştir. Şah Kalender Velî'nin kızının adı Gülfatma'dır. Sele köyündeki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Abdülkadir'in mezarının türbede, Şah Kalender Velî'nin yanında; Ali'nin mezarının ise türbenin avlusunda bulunduğunu aktarmıştır.

düşmüştür. Bunun üzerine Seyyid Siyami Dede, Sele köyüne yerleşmiştir.

Şah Kalender Velî Ocağının Çubuk'un Sele ve Kargın köylerinde ocaklı dedeleri yerleşiktir²⁵. Geçmişte *Tekkesinoğulları* olarak anılan Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî Ocağı dedeleri Çubuk'un Cücük

25 Şah Kalender Velî Ocağına mensup Sele köyünde yerleşik ocaklı dedeler, Yurdakadim, Kalender, Yol, Ataman, Enkar, Kozkırın ve Yılmaz soyadlarını taşımaktadır. Sele'de ocaklı dedelerden olmayıp Şah Kalender Velî Ocağına bağlı talipler de vardır. Sele'deki talip ailelerinin soyadı, Yıldız ve Ünal'dır. Yıldız ve Ünal soyadlılara Sele'de Patırlar veya Dervişoğulları denilmektedir. Yıldız ve Ünal soyadlıların dip dedeleri, Derviş Patır'dır. Patır, Seyyid Siyami Dede ile beraber Horasan'dan Sele'ye gelmiştir. Derviş Patır'ın mezarı, Seyyid Siyami Dede'nin mezarına girilen kapının eşiği altındadır. Sele köyünde Çubuk'un Karaağaç köyünden göç etmiş, Değerli soyadını taşıyan aile de yaşamaktadır.

Kargın köyündeki Şah Kalender Velî ocaklı dedelerinin soyadları, Kuzukırın, Büyükkuzukırın ve Özkuzukırın'dır. Bir ailenin soyadı da Kuzukırın iken Özer olarak değişmiştir. Kargın köyünde Seyyid Hacı Ali Turabî ve Seyyid Hacı Muradî ocaklı dede aileleri de yerleşiktir. Köyde Şah Kalender Velî, Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî ve Cibali Sultan ocaklarına bağlı talip toplulukları da bulunmaktadır. Kargın köyünde Sultan Samutlu Ocağı talipleri de yaşamıştır. Sultan Samutlu Ocağı talipleri daha sonra Ankara'ya göç etmiştir. Günümüzde Kargın'da Sultan Samutlu Ocağı talibi yoktur.

Sele köyünde yerleşik olup Kalender, Yurdakadim, Yol, Ataman, Enkar, Kozkırın ve Yılmaz soyadlarını taşıyan dede aileleri her yıl sırayla ocak taliplerinin post dedeliğini yapmaktadır.

Kargın köyündeki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri de ocaklı taliplerinin post dedeliğini sırayla yapmaktadır. Kargın köyünde dede ailesi üç kola ayrılmaktadır. Üç kol da Zeynel Abidin Şih'in oğulları Hasan, Ali ve Hüseyin'in soyundan gelmektedir.

köyü kökenlidir²⁶. Çubuk'un Mahmutoğlan köyünde de Şah Kalender Velî Ocağı'ndan dedeler yaşamaktadır.²⁷ Alevîlik tarihi için önemli yazılı kaynaklardan biri olan Hacı Bektaş Velî Velâyetnamesi'nde *Kuzukıran* olarak geçen menkıbe, Şah Kalender Velî Ocağı ve soyu ile ilgilidir²⁸. Şah Kalender

Velî Ocağı, Çubuk bölgesinde Alevî inancının temellenişinde adları geçen, aynı zamanda soyca birbiriyle bağlantılı Seyyid Siyami, Şah Kalender Velî ve Hamdi Sultan ile organize olmuştur²⁹. Şah Kalender Velî Ocağı'na bağlı talip toplulukları Ankara ve Çankırı illerinin köylerinde yoğunluk göstermektedir³⁰. Şah Kalender Velî Ocağı

26 Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Kargın'a, Cücük köyünden göç ettiklerini aktarmıştır. Cücük köyünden Kargın'a göç eden Şah Kalender Velî ocaklı dedesi, Zeynel Abidin Şih'tir. Zeynel Abidin Dede'nin, üç oğlu olmuştur. Adları Hasan Efendi, Ali Efendi ve Hüseyin Efendi'dir. Kargın'daki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri bu üç kardeşin soyundan gelmektedir. Geçmişte Cücük köyünde Alevî ve Sünnî inançlı topluluklar beraber yaşamıştır. Bu sebeple Cücük'teki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri inançsal ve sosyal sorunlarla karşılaşmıştır. Bunun üzerine Kargın köyündeki Emiroğulları sülalesinin girişimiyle Cücük'te yaşayan Zeynel Abidin Şih, Kargın'a göç etmiştir. Emiroğulları sülalesinin soyadı Özdemir olup Şah Kalender Velî Ocağı talibidir.

27 Mahmutoğlan köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dede ailesinin soyadı, Engör'dür.

28 Kuzukıran menkıbesi, Hacı Bektaş Velî ile Hamdi Sultan arasında geçmektedir. Hamdi Sultan, Kuzukıran namıyla tanınmaktadır. Kargın ve Sele'deki ocaklı dedelere göre Hamdi Sultan, Şah Kalender Velî'nin oğludur. Türbesi, Çubuk'un Cücük köyü arazisindedir. Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Hamdi Sultan'ı Sele köyünden Cücük köyüne babası Şah Kalender Velî'nin: "bir postta iki aslan olmaz" diyerek gönderdiğini aktarmıştır.

Velâyetname'deki menkıbeye göre Hacı Bektaş Velî, Eskişehir'deki Seyyid Battal Gazi'nin türbesini ziyaret etmek için yola çıkar. Yolculuk sırasında Hünkâr bir dervişe misafir olur. Dervişin Hacı Bektaş Velî'ye büyük sevgi ve saygısı vardır. Hacı Bektaş Velî tarafından taç giydirilen derviş, Hacı Bektaş Velî'nin kendisini ziyaretinden duyduğu memnuniyetle sahip olduğu kuzuları lokma yapmak için kurban eder. Çevredeki tüm halkı lokmaya çağırır. Hacı Bektaş Velî, dervişe lokma için birkaç kuzunun yeteceğini söyler. Derviş,

Hacı Bektaş Velî'ye tüm kuzuları helâl ettiğini aktarır. Hacı Bektaş Velî, derviş'e kuzuların başlarını ve derilerini birbirine karıştırmamalarını söyler. Kesilen her kuzunun başı, ayakları ve kemikleri kendi derisinin içine bırakılır. Sonunda tüm deriler bir dama toplanır. Damın kapısı kapanır. Ardından Hacı Bektaş Velî bir gülbenk çeker. Gülbenk sonrası damın kapısı açılır. Bu esnada koyunlar da otlaktan dönmüş, sağılmış hâlde beklemektedir. Damın kapısı açılınca içeriden kuzular, koyunları emmek için meleşerek dışarı çıkar. Orada bulunanlar Hacı Bektaş Velî'nin batın gücünü görür. Bu olaydan sonra kuzularını kurban eden dervişin adı Kuzukıran olarak kalır (Gölpınarlı, 1995:70).

29 Çubuk'un Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedelerine göre Cücük köyünde yaşamış olan Hamdi Sultan'ın iki oğlu olmuştur. Adları Topuzcu ve Kul Taşkın'dır. Hamdi Sultan'ın soyu Topuzcu'dan devam etmiştir.

30 Kargın köyündeki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, geçmiş dönemde Beypazarı ilçesine bağlı Karaşar beldesinde, Köseler, Sarayköy, Dikmen ve Dereli köylerinde taliplerinin olduğunu aktarmıştır.

Sele köyündeki Şah Kalender Velî ocaklı dedelerinden Kadir Kalender ve Kadir Yurdakim de Karaşar yöresinde ocaklarına bağlı taliplerin bulunduğunu söylemiştir.

Çubuk'un Kargın köyünde Hüsem Ağa olarak tanınan Hüseyin Kuzukıran ve Buydum Ağa lakaplı Hasan Kuzukıran, Karaşar'a dedeliğe gitmiştir. Buydum Ağa'nın uzun süre Karaşar bölgesinde kaldığı bilinmektedir. Kargın'dan Hamdi Kuzukıran da Karaşar'da dedelik yapmıştır. Kargınlı Hacı Mehmet Büyükkuzukıran'da Karaşar yöresindeki ocak taliplerinin cemlerinde post dedeliği yapmıştır.

Ovacık'lı Ali Muharrem Kesen, Sele Köyü'nden Kör

erkânlı(Tarıklı) ve musahiplik ritüelini temel alan bir inanç-dede ocağıdır³¹. Şah Kalender Velî Ocağı bir üst ocak olarak Kırıkkale'deki

Hasan Dede Ocağına bağlıdır³². Şah Kalender Velî Ocağına Seyyid Hacı Ali Turabî ve Cibali Sultan Ocakları bağlıdır³³.

Şıh namı Hüseyin Kalender dedenin Düdükçü namıyla tanınan Âşık Hüseyin Kesen ile Karaşar'a dedeliğe gittiğini hatırlamaktadır.

Kargın köyündeki Şah Kalender Velî Ocaklı dedeleri, Karaşar ve çevresindeki köylerin ocaklarına bağlanmasıyla ilgili olarak aşağıda yer verdiğimiz anlatıyı aktarmıştır:

Şah Kalender Velî'nin eşi Melek Ana, Karaşarlı Yağdanı Sultan'ın kızıdır. Melek Ana bir gece rüyasında Şah Kalender Velî'yi görür. Rüya'da Şah Kalender Velî ve Melek Ana nikâhlanır. Melek Ana uyandığında rüyasını anne ve babasına anlatır. Rüyasında gördüğü ve nikâhlandığı kişinin Çubuk'un Sele köyünde yaşadığını söyler. Bunun üzerine Yağdanı Sultan, eşi ve kızları Melek Ana, Çubuk'un Sele köyüne gitmek üzere yola çıkarlar. Sele köyüne yaklaştıklarında odun kesmekte olan Şah Kalender Velî ile karşılaşır. Melek Ana, Şah Kalender Velî'yi görünce tanır. Anne ve babasına rüyasında gördüğü kişinin Şah Kalender Velî olduğunu söyler. Şah Kalender Velî, Yağdanı Sultanı, eşini ve Melek Ana'yı köye götürür. Misafirleri, konukları ağırladıkları köy odasına alır. Bu durum Seyyid Siyami Dede'ye malûm olur. Şah Kalender Velî'yi eve çağırır. Siyami Dede, Şah Kalender Velî'ye gelen misafirlerin ev halkından olduğunu, odadan alıp eve getirmesini söyler. Eve geldiklerinde Yağdanı Sultan ziyaretlerinin sebebini Seyyid Siyami Dede'ye anlatır. Böylece Şah Kalender Velî ile Melek Ana evlendirilir. Şah Kalender Velî ve Melek Ana bir süre sonra Karaşar'a, Yağdanı Sultan'ın elini öpmeye gider. Yağdanı Sultan, Karaşar ve çevresindeki Sarayköy, Dikmen, Köşeler ve Dereli köylerinin pirlüğünü el öpmenin karşılığı olarak Şah Kalender Velî'ye verir. Günümüzde Karaşar ve çevresindeki köylerde Bektaşilik etkinliğe sahiptir. Kargın'daki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Karaşar ve çevresinde geçmişte de Bektaşiliğin temsilcilerinin bulunduğunu söylemiştir.

31 Sele köyünde Arif Kalender tarafından muhafaza edilen bir kılıç vardır. Bu kılıç geçmişte Sele köyündeki bazı cemlerde erkân(Tarık) yerine kullanılmıştır.

Şabanözü, Çubuk bölgelerinde etkinliğe sahip bir diğer Alevî inanç-dede ocağı Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağıdır. Çankırı yöresinde Alevî inancının temellenmesinde Seyyid Hacı Ali Turabî ön plana çıkan erenlerden biridir. Mart köyünde yerleşik ocaklı dedelere göre Seyyid Hacı Ali Turabî, XIII. yüzyılda yaşamıştır. Seyyid Hacı Ali Turabî de Horasan erenlerinden olup Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Çankırı bölgesini yurt olarak belirlemiş ve ilk olarak Erduran dağına yerleşmiştir. Daha sonra bugünkü Mart köyünün bulunduğu yere geçerek Mart köyünü kurmuştur³⁴. Seyyid Hacı Ali

32 Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, Kırıkkale'deki Hasan Dede Ocağına vekaleten bağlı olduklarını ifade etmektedir. Ocaklılar aslen Bulgaristan'daki Otman Baba Dergâhı'yla tarihsel ve inançsal bağlarının bulunduğunu aktarmaktadır. Şah Kalender Velî Ocağı ile Otman Baba Dergâhı arasındaki bağlantı, Alevî inanç merkezleri arasındaki kurumsal ilişkiyi göstermek açısından önemlidir.

Sele ve Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri, bağlı oldukları asıl pirlilerinin adını Şah Otman Baba olarak belirtmektedir.

Hasan Dede Ocağı dedeleri de tarihsel olarak pirlilerinin Otman Baba olduğunu; fakat coğrafi uzaklıktan dolayı vekâleten Otman Baba'nın musahibi kabul edilen Şücaaddin Velî Ocağı'na bağlandıklarını aktarmıştır.

33 Seyyid Hacı Ali Turabî ve Cibali Sultan ocaklı dedelerine pirliliği, Kargın köyündeki Şah Kalender Velî Ocağı dedeleri yapmaktadır.

34 Seyyid Hacı Ali Turabî'nin Erduran dağına gelip oradan Mart köyüne geçişini Garip Musa Ocağı talibi Âşık Mustafa aşağıdaki nefesinde işlemektedir. Âşık Mustafa, Ankara, Kalecik, Tavşancık köyündendir.

Turabî'nin türbesi Çankırı, Şabanözü, Mart köyündedir. Seyyid Hacı Ali Turabî, Mart köyü merkezli ve adıyla anılan Alevî inanç-dede ocağının kurucusudur³⁵. Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı'nın İnallı aşireti ile inanç-sal ve tarihsel bağlantıları bulunmaktadır³⁶.

Âşık Mustafa'nın babası ise Âşık Tahir'dir.
 "Haktan murat talep edin, varın Hacı Turabî'ya
 Yeşil sancağa yüz sürün, varın Hacı Turabî'ya
 Revan etti Horasan'dan, arzı şimal eyledi
 Erduran'ı nazar etti, Mard'ı temel eyledi
 Şah Turabî bülbülünen, çok tekellüm eyledi
 Canı dilden bir selâvat, verin Hacı Turabî'ya
 Bir zaman zindanda dururdu, yeşil kitabın okurdu
 Kendi özüne sitem sürdü, varın Hacı Turabî'ya
 Küllü günahlardan geçer, arş yüzüne rahmet saçar
 Bir hayırlı kapı açar, varın Hacı Turabî'ya
 Müminler oldu Lokman, hem turap hem aşkı Rahman
 Yeşil sancak kevnî mekân, varın Hacı Turabî'ya
 Mustafa der çoktur derdim, dilimde ezberim verdim
 Tecella ettim dâra durdum, varın Hacı Turabî'ya"
 Bu nefes, Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Hasan Dedeoğlu'na ait defterden alınmıştır.

35 Mart köyünde yerleşik Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağının dedeleri, Dedeoğlu, Özdemiroğlu, Gündüzoğlu, Bekkayaoğlu ve Demirhan soyadlarını taşımaktadır. Ocaklı dedelerin bir kolu da Çubuk'un Kargın köyündedir. Soyadları Dedeoğlu'dur. Ayrıca Kırıkkale, Sulakyurt, Hamzalı beldesinde de Dedeoğlu soyadlı Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedeleri yaşamaktadır. Kargın köyü ve Hamzalı beldesindeki ocaklı dedeler Mart köyü kökenlidir.

36 Şabanözü ilçesine bağlı Özbek köyünde Kocabeyler(soyadı, Çiftçi), Halilefendiler(soyadı, Erdoğan), İncebeyler(soyadı, Nabi) ve Adilbeyler(soyadı, Benli) olarak anılan sülaleler İnallı aşiretinin beyleri olarak tanınmaktadır.

Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Hasan Dedeoğlu askerlik görevini 1950'li yıllarda Yozgat'ta yapmıştır. Hasan Dedeoğlu, askerlik görevini yerine getirirken Yozgat'ın Pembecik köyünde bir musahip cemine katılmıştır. Bu kurbanda Hasan Dede Ocağı dedelerinden Abdullah Demirhan post dedesidir. Abdullah Demirhan, Pembecik köyündeki cemde Hasan

İnallı, İnallu, İnan, İnal, İnallu Türkmânı, İnanlı Türkmânı adlarıyla anılan aşiretin Anadolu'da yoğun olarak yaşadıkları bölgelerin başında Çankırı(Kengiri) ve Şabanözü gelmektedir(Türkay, 2001:88, 371). Halep Türkmenleri grubuna dahil İnallılar, Safeviler'le siyasal ve düşünsel bağlantıları bulunan topluluklardandır(Sümer, 1999:174). Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı'nın etkinlik sahası Çankırı, Ankara, Kırıkkale, Çorum, Amasya ve Eskişehir'deki Alevî köylerine ulaşmaktadır³⁷. Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı cem ritüellerini Erdebil süreğine göre pratik etmektedir³⁸. Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı erkânlı(Tarıklı) ve musahiplik ritüelini uygulayan bir inanç-dede ocağıdır. Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı bir üst ocak olarak Şah Kalender Velî Ocağına bağlıdır.

Şabanözü, Çubuk merkezli olarak örgütlenmiş Alevî inanç-dede ocaklarından biri de Seyyid Hacı Muradî Ocağıdır. Bulgurcu köyünde yerleşik Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerine göre Seyyid Hacı

Dedeoğlu'nu cem topluluğuna: "Erenlerin memleketine İnälözü derler. İnälözü Alevîleri yola, erkâna bağlı canlardır." şeklinde tanıtmıştır.

37 Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağının Çankırı ve Ankara illerine bağlı köylerde yerleşik talip toplulukları dışında Kırıkkale'nin Hasandede beldesinde, Sulakyurt ilçesinin Hamzalı beldesinde, Çorum'un Hamdiköy ve Pancarlık köylerinde, Amasya'nın Merzifon ilçesine bağlı Hayrettinköy'de, Eskişehir'in Alpu ilçesinin Yayıklı(Koşmat) köyünde de talip toplulukları vardır. Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri Kars, Arpaçay yöresinde de talip toplulukları olduğunu büyüklerinden duymuştur.

38 Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri ocaklarının takip ettiği ritüel geleneği Erdebil süreği olarak açıklamıştır.

Muradî, Horasan erenlerindedir. Seyyid Hacı Muradî, Seyyid Hacı Ali Turabî gibi Çankırı bölgesinde Alevî inancının temsilciliğini yapmış dedelerindedir. Seyyid Hacı Muradî, Eldivan'ın Seydi köyüne yerleşmiştir. Türbesi Seydi köyündedir³⁹. Seyyid Hacı Ali Turabî ve Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedeleri, Seyyid Hacı Ali Turabî ile Seyyid Hacı Muradî'nin akraba olduğunu kabul etmektedir⁴⁰. Ocaklı dedelere göre Seyyid Hacı Muradî Dede, XIII. yüzyılda yaşamıştır. Seyyid Hacı Muradî adıyla anılan Alevî inanç-dede ocağının da kurucusudur. Ocaklı dedeler, Çankırı-Şabanözü'nün Bulgurcu köyünde, Ankara-Çubuk'un Kargın ve Bursa, İnegöl'ün Şehitler köyünde yerleşiktir⁴¹. Seyyid Hacı Muradî Ocağında post dedeliği sıra ile yapılmaktadır⁴². Seyyid Hacı Muradî ocaklılarının Çankırı'daki ilk yerleşim yerleri Eldivan ilçesine bağlı Hisarcık köyünün

39 Türbede Seyyid Hacı Muradî'nin iki kızına ve oğlu Abdülgaaffur'a ait sandukalar da vardır.

1530 yılında hazırlanan Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Seydiköy yer almaktadır.

40 Seyyid Hacı Ali Turabî ile Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedeleri, Seyyid Hacı Ali Turabî'yi Seyyid Hacı Muradî'nin dayısı kabul etmektedir.

41 Çankırı, Şabanözü, Bulgurcu köyündeki Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerinin soyadı Bektaşoğlu'dur. Ankara, Çubuk, Kargın köyündeki Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerinin soyadı Eroğlu'dur. Bursa, İnegöl, Şehitler köyündeki Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerinin soyadları ise Akça ve Akçakoca'dır. Şehitler köyünde Seyyid Hacı Muradî'nin soyundan gelen Hasan Dede'nin türbesi bulunmaktadır. Şehitler Köyünün eski adı Domaköy'dür. Şehitler köyünde Seyyid Hacı Muradî Ocağı dede ve talipleri yaşamaktadır.

42 Seyyid Hacı Muradî Ocağında post dedeliğini Bulgurcu, Kargın ve Şehitler köyündeki ocaklı dedeler sırayla yapmaktadır.

arazisi içerisinde bulunan ve *Eskiköy* adıyla anılan bölgedir. Eskiköy'de Seyyid Hacı Muradî Ocağı dede ve talip toplulukları beraber yaşamıştır. Eskiköy, Çankırı'daki Alevî inançlı topluluklar için önemli bir inanç-ocak merkezidir. Eskiköy özellikle Seyyid Hacı Muradî Ocağının tarihi açısından önem taşımaktadır. Eskiköy'ün yakınında *Eskisofular* adıyla ayrı bir köyün daha var olduğu tespit edilmiştir. Eskisofular köyünde de Alevî inançlı topluluklar yaşamıştır. Bu sebeple Eskisofular köyü Eskiköy'le inançsal ve sosyal irtibat içerisinde olmuştur⁴³. Eskisofular köyünde de Seyyid Hacı Muradî Ocağı talipleri yaşamıştır. Her iki köyde varlıklarını günümüze kadar ulaştıramamıştır. Yöre Alevîleri ve Seyyid Hacı Muradî ocaklılarının Eskiköy ile ilgili sözlü bilgilerinde ön plana çıkan tarihî-karizmatik kişilik Hasan Dede'dir. Hasan Dede, Seyyid Hacı Muradî Ocağı dedelerinden olup ocağın tarihinde önemli bir isimdir⁴⁴. Eskiköy

43 Hisarcık köyü kökenli Alevîler, Eskiköy'de tertip edilen cemlere Eskisofularlı Alevîlerin de katıldığını geçmiş kuşaklardan duymuştur.

44 Hasan Dede, Hisarcık köyünün arazisine dahil Muhacirler adlı mevkiide, Hopa Değirmeni olarak bilinen bir su değirmenine sahiptir. Osmanlı padişahı II. Murad döneminde ülkede yeni bir arazi düzenlemesi yapılır. Bu sebeple bir heyet, Eskiköy'ü ziyaret eder. Bu sırada Hasan Dede, Hopa değirmenindedir. Osmanlı askerleri değirmenin yanına gelerek Hasan Dede'ye kendilerinin ve atlarının aç olduğunu söylerler. Hasan Dede, askerlerin atlarına arpa verir. Askerlere de kömme(kömbe) yapar. Fakat ne atların arpası ne de askerlerin yediği kömme tükenir. Bu olay üzerine Osmanlı askerleri, Hasan Dede'nin bir eren olduğuna inanırlar. Askerler, Hasan Dede'ye kim olduğunu sorarlar. Hasan Dede de, askerlere Seyyid Hacı Muradî evladı olduğunu aktarır. Bunun üzerine

ve Eskisofular'daki Hacı Muradî ocaklılarının göç etmesi Hasan Dede döneminde gerçekleşmiştir. Eskiköy ve Eskisofular, Hasan Dede ile ocaklı taliplerinin Bursa, İnegöl, Şehitler köyüne göçüyle terk edilmiştir⁴⁵.

askerler, Hasan Dede'ye istediği kadar araziye vermek isterler. Hasan Dede'ye arazinin sınırlarını kendisinin belirlemesini söylerler. Bunun üzerine Hasan Dede, Muhacirler mevkiisindeki su değirmeninden yürüyerek Hisarcık köyünün güneydoğusundaki arazide bulunan sakız ağacının yanına gider, oradan Hisarcık köyüne ulaşır. Ardından Hisarcık'ın batısındaki Tekçam'a ulaşır. Devamında Eskisofular köyüne inen Hasan Dede, oradan Kızıllarındip mevkiisindeki ardıç ağacının yanına ulaşır. Belli bir süre burada dinlenir. Artık akşam olmak üzeredir. Askerler, Hasan Dede'yi merak ederler. Askerlerin düşüncesi, Hasan Dede'ye malûm olur. Elindeki asayı ardıç ağacının bulunduğu yerden fırlatır. Asa, Hopa değirmeninin önüne düşer. Askerler, Hasan Dede'nin gelmek üzere olduğunu anlarlar. Kısa bir süre sonra Hasan Dede, Hopa değirmenine ulaşır. Askerler, Hopa değirmeni, sakız ağacı, Hisarcık köyü, Tekçam, Eskisofular köyü ve ardıç ağacı arasındaki araziye Hasan Dede'ye mülk olarak verirler. Hasan Dede'ye verilen arazi, geçmişte Sultan Murad Mollaoğlu Vakfı adıyla da anılmıştır.

45 Seyyid Hacı Muradî ocaklılarının ve yöre Alevîlerinin anlattıklarına göre Hasan Dede'nin ocaklı talipleriyle Eskiköy'den göç etme kararı vermesinin gerisindeki sebep Eskiköy'de yapılan bir ceme, Sünnî inançlı Satılar köyü halkının baskın yapmak istemesidir. Yaşanan bu olay ile ilgili anlatımlar menkıbeye dönüşerek günümüze kadar anlatılagelmiştir.

Satırlıların baskın yapmak istedikleri cemde post dedeliğini Hasan Dede yapmaktadır. Hasan Dede, bu gelişme üzerine Eskiköy'den göç etme kararı vermiştir. Hasan Dede, karakazanın altından aldığı yanık odun parçasını fırlatır ve düştüğü yerin yeni yurtları olacağını söyler. Köseği, Bursa'nın Şehitler(Doma) köyüne düşer. Taliplerin büyük kısmı kendisiyle göç etmek ister. Göç etmek istemeyen kimi talipler ise Hisarcık köyüne yerleşir. Hisarcık köyündeki Seyyid Hacı Muradî Ocağı talipleri Hasan Dede ile Bursa'ya göç etmeyen ailelerdir. Bu aileler Karaböcükler

Eskiköy, Seyyid Hacı Muradî ocaklılarının tarihi için önem taşıyan unsurları barındırmaktadır. Eskiköy'de günümüze kadar ulaşmayan bir mezarlık vardır. Mezarlık, Eskiköy'ün terk edilmesinin ardından harap hâle gelmiştir. Hisarcık ve Mart köylerindeki Alevîler ile Seyyid Hacı Muradî ocaklıları mezarlıkta Seyyid Hacı Muradî'nin babası-

sülalesi(soyadı, Özcan) ve Kerimler sülalesi(soyadları, Hüyük ve Solmaz)dir.

Develerle nakliyecilik yapan Hançlılılar, belli bir dönem sonra Hasan Dede'yi, Bursa'da görür ve tanır. Hasan Dede Hançlılılar'a yerini kimseye söylememelerini iletir; fakat Hançlılılar geri dönünce durumu, Seyyid Hacı Muradî Ocağı taliplerine anlatır. Bunun üzerine Seyyid Hacı Muradî Ocağı talipleri, Bursa'ya giderek Hasan Dede'yi geri götürmek isterler. Hasan Dede'nin yanına giderek isteklerini iletirler. Hasan Dede, geri dönmeyi kabul etmez. Hasan Dede, taliplerine oğlu Bektaş'ı yanlarında alıp götürebileceklerini söyler. Nitekim Bektaş Dede, Şabanözü bölgesine gelir ve Bulgurcu'ya yerleşir. Bulgurcu köyündeki Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedeleri, Bektaş Dede'nin soyundan gelmektedir.

Çubuk'un Kargın köyünde yerleşik Seyyid Hacı Muradî ocaklı dede ailesi de aslen Bulgurcu'daki Bektaş Dede'nin soyundandır. Bulgurcu'dan Kargın'a ilk giden Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedesi, Hasan Dede'dir.

Hançlı köyü, Ankara'nın Kalecik ilçesine bağlıdır. Nüfusunun tamamı Alevî inançlıdır.

Kırkkale, Sulakyurt, Çayoba köyünden Garip Musa ocaklı dedelerinden Haydar Özer, Kalecik ve Sulakyurt ilçelerine bağlı Akkuyu, Kıyıkavurgalı, Afşar, Elmapınar ve Hançlı köylerinde yaşayan Garip Musa ocaklılarının(Geygel Türkmenlerinin) geçmişte develerle nakliyecilik yaptığını söylemiştir. Haydar Özer, geçmişte Çayoba köyünde her birinin altı deveden oluştuğu on iki katarın olduğunu hatırlamaktadır.

Garip Musa ocaklıları yüzyıllar boyunca develerle Samsun, Sivas, Malatya, Gaziantep ve Halep arasında taşımacılık yapmışlardır.

nın mezarının bulunduğu inanmaktadır⁴⁶. Yakın döneme kadar Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedeleri, Eskiköy mezarlığındaki büyük dedelerinin mezarını ziyaret etmiş ve burada bazı inanç pratikleri gerçekleştirmişlerdir⁴⁷. Hisarcıklı Alevîler, Eskiköy'ün, Hisarcık köyüne yakınlığı dolayısıyla Eskiköy ve Hasan Dede hakkında sosyolojik açıdan önemli bilgilere sahiptir⁴⁸. Hisarcıklı Alevîler Hisarcık köyü arazisi içerisinde yer alan belli mekânları Hasan Dede ile ilişkilendirip kutsallık vermektedir⁴⁹.

46 Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedelerinden Hasan Dedeoğlu, babası İsmet Dede lakaplı Hüseyin Dedeoğlu'ndan, Seyyid Hacı Muradî'nin babasının mezarının Eskiköy mezarlığında olduğunu duymuştur.

47 Hisarcıklı Alevîler, İnegöl'ün Şehitler köyündeki Seyyid Hacı Muradî Ocağı dedelerinden Kanber Ali Dede'nin Hisarcık'taki taliplerinin görgüsü için Hisarcık'a geldiğinde Eskiköy mezarlığını ziyaret ederek büyük dedesi için cebrail(tavuk, horoz) tığladığını aktarmıştır. Kanber Ali Dede'nin asıl adı, Ali Akçakoca'dır.

48 Hisarcıklı Alevîler, Eskiköy ve Eskisofular köylerinin Hasan Dede döneminde göç ederek dağıldığını söylemektedir.

49 Hisarcıklı Alevîler, köylerinin güneydoğusundaki sakız ağacının, köyün batısındaki Tekçam adı verilen çam ağacının ve Kızıllarındip adlı mevkideki ardıç ağacının Hasan Dede'nin nutku olduğuna inanmaktadır. Hisarcıklı Alevîler, Hasan Dede'nin, Sultan Murad Mollaoğlu Vakfı adıyla şahsına vakfedilen arazinin sınırlarını belirlerken üç ağacı da ziyaret edip arazisinin sınır noktaları olarak belirlediğini söylemektedir. Üç ağacın da Hasan Dede döneminden kaldığını kabul eden Hisarcıklı Alevîler, bu ağaçları kutsal kabul edip dallarını kesmemektedir. Hisarcıklı Alevîlerin ağaçla ilgili bu inanışları, Alevîlik'teki kutsal ağaç kültürü ile ilişkilidir.

Özellikle Kızıllarındip mevkisindeki ardıç ağacı, yöre Alevîlerinin ve Hacı Muradî ocaklı dedelerinin belli

Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerine göre Seyyid Hacı Muradî'nin, Seyyid Elvan adında bir oğlu vardır⁵⁰. Seyyid Elvan'ın türbesi Orta ilçesinin Elmalık beldesindedir⁵¹. Elmalık'ı kuran Seyyid Elvan'dır⁵². Elmalık beldesinde yer alan Seyyid Elvan türbesi yöredeki önemli ziyaret-inanç merkezlerindedir⁵³. Seyyid Hacı Muradî Ocağının Çankırı, Ankara ve Bursa illerini kapsayan bir etkinlik sahası vardır. Seyyid Hacı Muradî Ocağı da erkânlı(tarıklı) olup musahiplik ritüelini temel almaktadır. Seyyid Hacı Muradî Oca-

aralıklarla ziyaret ettiği kutsal bir mekândır. Ardıç ağacının bulunduğu yerde herhangi bir mezar, yatır bulunmamaktadır. Ardıç ağacını ziyarete gelen Alevîler, cebrail(tavuk, horoz) tığlamaktadır. Bulgurcu köyündeki Hacı Muradî ocaklı dedeleri de ardıç ağacının bulunduğu yere kurban getirmektedir.

50 Elmalıklılar, Seyyid Elvan'ın Seyyid Hacı Muradî'nin oğlu olduğunu söylemektedir. Elmalık halkı Seyyid Elvan'a, Elvan Seyyid adını vermektedir. Belde halkı, Elvan Seyyid'in Kenan Şih, Elvan Şih, Nefi Şih ve Abdurrahman Şih adında dört oğlu olduğunu aktarmıştır.

51 Elmalık beldesi köy statüsünde iken adı Elmalı'dır. Bilinen en eski adı ise Dereseydi'dir.

52 Elmalık halkı köylerini kuran kişinin Elvan Seyyid olduğuna inanmaktadır.

53 Seyyid Elvan'ın türbesi Elmalık Beldesinin mezarlığındadır. Türbenin içerisinde Anadolu'daki birçok türbede örnekleri olduğu gibi geyik boynuzları bulunmaktadır. Türbede ziyarete gelenlerin, sırtına sürlen sıvama taşı da vardır.

Alevîlikte taş kültü ve geyik ile ilgili inanışlar yaygındır. Hacıbektaş'taki Deliktaş'ın sıklıkla ziyaret edilmesi, geyiğin Geyikli Baba, Karacaahmet Sultan gibi erenlere ad olması ve bu tarihi kişiliklerin Alevî kitlelerce saygı görmesi bunun somut örnekleridir.

Elmalık köyündeki Seyyid Elvan'ın sandukasının başındaki tacın on iki dilimli olması da Seyyid Elvan'ın dahil olduğu inanç evreninin Alevîlik olduğunu göstermektedir.

ğı bir üst ocak olarak Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağına bağlıdır.

Bölgede Cibali Sultan Ocağının da ocaklı dede ve talip toplulukları yaşamaktadır. Cibali Sultan ocaklılarına göre Cibali Sultan'ın türbesi İstanbul'da adıyla anılan semttedir. Cibali Sultan ocaklı dedeleri Cibali Sultan Ocağına talip olarak Emir aşiretinin bağlı olduğunu kabul etmektedir⁵⁴. Çubuk'un Susuz köyündeki ocaklı dedeler, Cibali Sultan ocaklılarının Horasan'dan göç ederek Anadolu'ya Halep tarafından geldiğini, atalarının ilk olarak Gaziantep'e yerleştiğini ifade etmektedir⁵⁵. Cibali Sultan ocaklıları tarih içerisinde Konya, Eskişehir ve Ankara bölgelerine göç etmiştir. Susuz köyünde-

54 Yukarıemirler ve Aşağıemirler köylerinde yerleşik Cibali Sultan ocaklı talipleri, Emir aşiretine mensup olduklarını ifade etmişlerdir. İki köyün nüfusu da Cibali Sultan Ocağı talibidir. Ayrıca Eskişehir, Alpu, Yayıklı köyünde de Cibali Sultan Ocağına bağlı talip toplulukları yaşamaktadır. Yayıklı köyünde Cibali Sultan Ocağı taliplerinin bulunduğu mahalle, Emirler adını taşımaktadır. Bu veriler Cibali Sultan Ocağı ile Emir, Emirce, Emirler adlı topluluklar arasında tarihsel bağların olduğunu göstermektedir.

Susuz köyünden Cibali Sultan ocaklı dedesi Battal Dalkılıç bağlı oldukları aşiretin adını Emirce olarak vermiştir.

Tarihî kayıtlarda verilen bilgilere göre Emir, Emirli, Emirlü, Emirler adlarını taşıyan Yörük kökenli topluluk Halep, Kayseri, Canik sancaklarında yaşamıştır(Türkay, 2001: 301).

55 Yukarıemirlerdeki Cibali Sultan ocaklıları, Anadolu'ya 1071 yılında Selçuklu hükümdarı Alparslan ile beraber geldiklerini Anadolu'da ilk olarak Gaziantep'e yerleştiklerini, ardından sırasıyla Karaman ve Konya'ya göç ettiklerini aktarmıştır. Ocaklılar oradan da Eskişehir bölgesine göç ederek Koşmat köyüne yerleşmiştir.

ki ocaklı dedelerin anlattıkları, ocağa adını veren Cibali Sultan'ın inanç önderi olmanın yanında döneminin sosyal ve askerî hayatında da etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Cibali Sultan Ocağı dedelerine göre Cibali Sultan, Bursa'da subaşılık yapmıştır. Cibali Sultan İstanbul'un fethi öncesi İstanbul'a giderek iskân faaliyetlerinde bulunmuş ve Alevî inancının temsilciliğini yapmıştır. Cibali Sultan İstanbul'da adını taşıyan bölgeye yerleşmiştir. Ocaklılar, Cibali Sultan'ın asıl adının *Cebe Ali* olduğuna ve Osmanlı ordusundaki Cebeci Ocağı'nı Cebe Ali'nin kurduğuna inanmaktadır⁵⁶. XIII. yüzyıldan itibaren Horasan erenlerinin Anadolu'nun farklı yörelerinde köyler ve ocaklar kurarak iskân faaliyetine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Anlatılanlardan benzer misyonu Cibali Sultan'ın İstanbul'da yapmaya çalıştığı görülmektedir. Bu özellikleri ile Cibali Sultan bir gazi-eren tipi çizmektedir⁵⁷. II. Mehmet(Fatih) döneminde Otman Baba'nın da İstanbul'a gittiği, Osmanlı padişahı II. Mehmet ile görüştüğü bilinmektedir(Kılıç, 2007:36,38). Bu veriler Cibali Sultan'ın Bulgaristan'da Alevî, Bektaşî düşün-inanç sistemlerinin önemli tarihî-karizmatik temsilcilerinden biri olan Otman Baba ile irtibatlı olabileceğini düşündürmektedir. Ocaklıla-

56 Cebeci Ocağı, Osmanlı ordusunun temelini oluşturan askerî birimlerdenidir. Temel görevi silah yapımı, onarımı ve bu teçhizatın ikmalî ile ilgilidir. 1826'da Yeniçeri Ocağının kapatılması sırasında Cebeci Ocağı da kapatılmıştır.

57 Susuz köyünde yerleşik Cibali Sultan ocaklı dedeleri, Cibali Sultan'ın Seyyid Murad ve Seyyid Seyfullah adında iki kardeşi olduğunu aktarmıştır.

rın Cibali Sultan ile ilgili inanışlarının, tarihî kaynaklara göre XV. yüzyılda yaşamış Cebe Ali Bey hakkındaki bilgilerle örtüşen yanlarının bulunduğu görülmektedir. Cebe Ali Bey, Bursa sancak beyi olup komutasındaki birliklerle beraber İstanbul'un fethine katılmıştır.

Susuz'daki Cibali Sultan ocaklı dedeleri ocaklarının tarihi ile ilgili sözlü bilgiyi günümüze kadar korumuştur. Ocaklılar, ocaklı dede ve talip topluluğunun Konya'dan göç ederek Eskişehir'in Koşmat(Yayıklı) köyüne yerleştiğini aktarmıştır⁵⁸. Ocaklı

dedeler Cibali Sultan ocaklılarının Koşmat köyünde 1826'da Yeniçeri ocağının kapatılmasına kadar yaşadığını iletmiştir. Koşmat köyünde Cibali Sultan ocaklılarının tarihleri ile ilgili sosyal ve tarihsel unsurlar tespit edilmiştir⁵⁹. Cibali Sultan ocaklıları, Koşmat köyünden Ankara, Çubuk'a *Seyyidoğlu* olarak anılan dede önderliğinde göç etmiştir. Seyyidoğlu'nun adı, Seyyid Mustafa'dır. Cibali Sultan ocaklıları, Çubuk'ta ilk olarak Sarısu köyü arazisine dahil *Ağızörülü* bölgesine yerleşmiştir⁶⁰. Cibali Sultan ocaklıları daha sonra Susuz(Yeniköy) başta olmak

58 Cibali Sultan Ocağı dedeleri, ocaklılarının Konya'daki tarihleri hakkında belli sözlü anlatıları günümüze kadar aktaragelmıştır:

Cibali Sultan ocaklıları Konya bölgesinde yerleşik iken Konya beyinin oğlu ocağa bağlı ailelerden birinin kızıyla evlenmek ister. Cibali Sultan ocaklıları beyin oğlunun bu talebini reddeder. Bunun üzerine Konya beyi, Cibali Sultan ocaklılarına baskı ve zulüm yapmaya başlar. Ocaklılar yaşadıkları sıkıntıdan kurtulmak için ocaklarının piri olan Cibali Sultan'a haber vermeye karar verir. Cibali Sultan'ın yardıma yetişmesi için toplu hâlde gülbenk okunur. Ocaklıların yakarışı Cibali Sultan'a malum olur. Bunun üzerine Cibali Sultan yardım için Bursa'dan Konya'ya gelir. Ocaklıların, Cibali Sultan'a inancı karşısında Konya beyi, Cibali Sultan'ın eren olduğunu ispatlamasını ister. Bir fırın hazırlanır. Cibali Sultan'ın bir gün boyunca yanan fırında kalması istenir. Cibali Sultan fırına girmeyi kabul eder. Cibali Sultan'ın yanında Konya beyinin bir adamı da fırına girer. Tam bir gün sonra fırın açılır. Cibali Sultan'ın fırında terlemiş şekilde oturduğu görülür. Cibali Sultan'ın yanında fırına giren kişi ise yanmıştır. Sadece eli yanmamıştır. Cibali Sultan bu durumu: "Bana özünü ver dedim. Ama o bana sadece elini verdi" şeklinde açıklar. Konya beyi, Cibali Sultan'ın eren olduğuna inanır. Ocaklı dedelerin ferman adını verdikleri bir belge hazırlatarak Cibali Sultan'ı çeşitli haklarla donatır.

Benzer bir anlatım Hacı Bektaş Velî Velâyetnamesi'nde Karadonlu Can Baba'nın şahsında işlenir. Karadonlu Can Baba, Tatar Hanı, Kavus'a karşı kazana ve ateşe girerek kerametler gösterir(Gölpınarlı, 1995:38).

59 Koşmat köylülerinin Seydillerin Ağıl adını verdikleri keçi ağılı, Koşmat köyü yakınındaki Büyükçal tepesinin güney yamacındadır. Ağılı geçmişte Cibali Sultan ocaklıları kullanmıştır. Ağılın belli bölümleri hâlâ ayaktadır.

60 Cibali Sultan ocaklı dedelerine göre ataları Çubuk'a göç ettiğinde ilk olarak Ağızörülü'ye yerleşmiştir.

Sarısulular, Cibali Sultan ocaklı dedelerinin Ağızörülü olarak ifade ettikleri bölgeye Ağızörülü adını vermektedir. Sarısu Alevîleri, Ağızörülü'yü Susuz'da yerleşik Cibali Sultan ocaklı dedelerinin 1946'lı yıllara kadar ağıl olarak kullandığını söylemiştir. Sarısulular, Ağızörülü'de, Susuz'daki Cibali Sultan ocaklı dedelerinin atalarına ait üç adet mezar bulunduğunu aktarmıştır. Sarısulular mezarların bulunduğu yere Kavaklı Tekke adını vermektedir. Kavaklı Tekke, Sarısu Alevîleri tarafından kutsal kabul edilmektedir. Sarısulular yakın zamana kadar Kavaklı Tekke'ye adak adayıp kurban kesmiştir. Kavaklı Tekke adını çevresinde bulunan kavak ağaçlarından almaktadır. Kavaklı Tekke'de bulunan devasa büyüklükteki bir kavak ağacı 1960'lı yıllarda yıkılmıştır.

Kavaklı Tekke'ye Susuz'daki Cibali Sultan ocaklı dedeleri, Seyyidoğlu Kavağı adını vermektedir.

üzere çevre köylere dağılmıştır⁶¹. Cibali Sultan Ocağının merkezi Susuz(Yeniköy)dur. Susuz, Ankara, Çubuk ilçesine bağlıdır. Susuz'da Cibali Sultan ocaklı dedeleri yaşamaktadır⁶². Susuz köyünde yerleşik Cibali

61 Susuz köyündeki Cibali Sultan ocaklı dedeleri, Susuz, Aşağıemirler, Kuyumcu ve Dağkalfat köylerinde yerleşik Cibali Sultan ocaklılarının toplu olarak Eskişehir'in Alpu ilçesine bağlı Yayıklı(Koşmat) köyünden göç ettiğini aktarmıştır.

Yukarıemirler ve Aşağıemirler köylüleri ile Cibali Sultan ocaklı dedeleri, nüfusunun tamamı Cibali Sultan Ocağı talibi olan Yukarıemirler köyünün daha önce kurulduğunu belirtmiştir. Yukarıemirler köyü de Eskişehir, Alpu, Yayıklı(Koşmat) köyünden göç edenlerden oluşmaktadır.

62 Susuz köyündeki Cibali Sultan ocaklı dedeleri Eskişehir'in Koşmat köyünden gelmiştir.

Susuz köyündeki Cibali Sultan ocaklı dedelerinin soyu, Seyyidoğlu olarak bilinen Seyyid Mustafa'nın oğlu Büyük Hasan Dede üzerinden devam etmiştir. Büyük Hasan Dede'nin dört oğlu vardır. Büyük oğlu, Büyük Kemter'dir. Diğer oğulları Seyyid Yakup, Mehmet Çelebi ve Seyyid Mustafa'dır.

Ankara'nın Çubuk ilçesine bağlı Susuz köyündeki Cibali Sultan ocaklı dedeleri; Kocaveliler, Seydiller, Kemterler ve Kırkocalar olmak üzere dört sülaleye ayrılmaktadır. Kocavelilerin dip dedesinin adı, Seyyid Yakup'tur. Soyadları: Kılıç ve Ünal'dır. Seydiller'in dip dedesinin adı, Mehmet Çelebi'dir. Soyadları; Sayıcıoğlu, Gülletutan, Koç, Dilmen, Sayar, Dönmez, Bilgin, Küçükylıdırım ve Erdoğan'dır. Kemterler'in dip dedesinin adı, Büyük Kemter'dir. Büyük Kemter, Divane Kemter olarak da anılmaktadır. Soyadları Eryılmaz, Seçer, Özkan, Bektaş, Buğdaycı, Elden, Kuzucu, Yazıcı, Tırpancı, Serbest, Demir ve Erdoğan'dır. Bu kabiledaki Erdoğan soyadlılar, Seydiller kabilesindeki Erdoğan soyadlılardan ayrıdır. Kırkocalar'ın dip dedesinin adı Seyyid Mustafa'dır. Soyadları; Dalkılıç, Pekgeldi, Çelebi ve Özkaya'dır. Susuz köyünde Cibali Sultan ocaklı dedelerinin dışındaki nüfus, Cibali Sultan Ocağı talibidir.

Yayıklı(Koşmat) köyü tarihsel süreçte, Cibali Sultan ocaklılarının dışında Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklıları

Sultan ocaklı dede ailesine *Seyyidoğulları* denilmektedir. Cibali Sultan Ocağı'nda dedelik yetkisinin belirlenmesinde farklı bir gelenek vardır⁶³. Cibali Sultan Ocağının Ankara,

için de önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Çankırı, Şabanözü'nün Göldağı köyünden göç ederek Koşmat köyüne yerleşmiş Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talipleri bulunmaktadır. Sarı, Yeşil, İleri, Paralı ve Şenkal soyadlarını taşıyan aileler, Göldağı'ndan göç ederek Yayıklı'ya yerleşmiştir. Farklı soyadlarını taşıyan bu aileler aynı sülaleye mensuptur. Soyadlarını verdiğimiz aileler Göldağı köyündeki Dedeoğlu soyadlı aile ile akrabadır.

Yayıklı köyündeki Önder soyadlı aile de Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir. Bu sülale Malatya, Arguvan'dan Yayıklı'ya gelmiştir.

Şabanözü'nün Karahacı köyündeki Karsavuranoğlu ve Karsavuran soyadlarını taşıyan aile ise Yayıklı(Koşmat) köyünden göç ederek Karahacı köyüne yerleşmiştir. Bu aile Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir.

Koşmat köyünün bugünkü adı Yayıklı olup Alpu ilçesine bağlıdır. Yayıklı köyünün nüfusu, Alevî inançlıdır. Yayıklı köyünde İnallı namıyla anılan Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talipleri ile Geygel olarak da adlandırılan Garip Musa Ocağı talipleri yaşamaktadır. Yayıklı'da rehber ünvanına sahip Garip Musa Ocağı dedeleri de vardır. Yayıklı köyünün Emirler mahallesinde ise Cibali Sultan Ocağı talipleri bulunmaktadır. Geçmişte Yayıklı köyünde Hıdır Abdal ocaklı dedeleri de yaşamıştır. Bu aile daha sonra Mahmudiye ilçesinin Topkaya köyüne göç etmiştir.

63 Cibali Sultan ocaklılarında post dedesinin belirlenmesinde diğer Alevî inanç-dede ocaklarında sık görülmeyen bir gelenek vardır. Susuz köyünde yerleşik olan Cibali Sultan ocaklılarından bir dede, seçimle post dedesi belirlenir. Ulu'dan ulu'ya şeklinde adlandırılan uygulamaya göre ocak mensubu dedeler içinden yaşça en büyük olan ocakzade, post dedesi yapılır. Post dedesinin seçimi Susuz köyündeki Cibali Sultan ocaklı dedeleri ve Aşağıemirler, Yukarıemirler, Dağkalfat gibi köylerdeki ocaklı taliplerin ortak seçimiyle belirlenir. Post dedesi seçilen dede, Kargın köyünde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedesini Susuz kö-

Çankırı ve Eskişehir illerinde talipleri yerleşiktir⁶⁴. Cibali Sultan Ocağı erkânlı(Tarıklı)

yüne davet ederek kurban keser ve görevi üstlenir. Sonraki yıllarda Susuz köyündeki dede, ocağın cem hizmetleri başlamadan önce Kargın köyüne giderek Şah Kalender Velî ocaklı dedesine görülür. Pençeden geçer. Ardından post dedesi, Cibali Sultan Ocağı'nın cemlerini yürütür. Post dedesinin yaşça büyük olmasının yanında dedelik için uygun özellikleri taşımasına da dikkat edilir. Diğer ocak mensubu dedeler ise post dedesi tarafından talip köylerine gönderilebilir. Ayrıca post dedesi talip köylerine gittiğinde yanında ocak mensubu dedeleri de götürebilir.

Benzer uygulama Kırıkkale'de adını taşıyan belde de türbesi bulunan Hasan Dede Ocağı'nda da vardır. Hasan Dede ocaklı dedelerinden bir dede mürşit olarak seçilir. Ocak'ta mürşitlik, ulu'dan ulu'yadır. Mürşidin yaşça büyük olması ve dedelik için uygun özellikleri taşıması önceliklidir. Mürşit, ocağın post dedesidir. Ocağın cemlerini yönetir. Talip köylerine dedelik için gider. Dede sülalesinin mensubu olan diğer ocakzadeler mürşidin onayı ile taliplerin cemlerinde dedelik yapabilir.

Çubuk'un Sele köyünde yerleşik Şah Kalender Velî Ocağı dedelerinin arasında ise şihlik geleneği vardır. Seleli dedelerden birisi, şih seçilmektedir. Bu uygulama yüzyıllardan beri Sele'de yaşamaktadır. Şih seçiminde yaşça büyük olmak ve uygun özellikleri taşımak ön planda tutulmaktadır. Sele'deki Şih, Sele köyündeki dede aileleri arasında sırasıyla gerçekleşen yıl dedeliğini organize etmektedir.

Çubuk'un Kargın köyünde yaşayan Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri arasında da şihlik vardır. Kargın'daki dedeler arasında yaşça büyük olan ve şihlik için uygun özellikleri taşıyan dede, şih yapılmaktadır. Kargın'daki ocaklı dede ailesini oluşturan alt kollar her yıl sırayla talip köylerine dedeliğe gitmektedir. Kargın'daki şih, yıl dedelerinin görevlendirilmesini düzenlemektedir.

Cibali Sultan, Hasan Dede ve Şah Kalender Velî ocaklarındaki bu gelenek, tekkelerdeki postnişinlik kurumuna paralel özellikler göstermektedir.

64 Çubuk yöresi Alevileri, Cibali Sultan ocaklı dede ve taliplerinin Yörük kökenli olduklarını ifade etmektedir.

olup musahiplik temel inanç ritüelidir. Cibali Sultan Ocağı, bir üst ocak olarak Şah Kalender Velî Ocağına bağlıdır.

Mehammed Abdal(Mehmed Abdal) da Çankırı bölgesinde tarihsel Alevîlik'in önemli temsilcilerindendir. Mehmed Abdal ocaklı dedelerine göre Mehmed Abdal, Horasan erenlerindendir. Mehmed Abdal'ın dedesinin adı Seyyid İsmail, babasının adı Hasan Şah'tır. Mehmed Abdal, Anadolu'ya geldiğinde ilk olarak Tunceli'deki Munzur dağına yerleşmiştir. Oradan Sulucakaraöyük'e geçmiş, Hacı Bektaş Velî'nin hazinedarı olarak dergâhta görev yapmıştır. Mehmed Abdal daha sonra kendisine Hacı Bektaş Velî tarafından yurt verilen Çankırı, Orta, Doğanlar(Avrateli) köyünde ocağını kurmuştur. Mehmed Abdal'ın mezarı, Doğanlar köyündedir. Doğanlar köyünün eski adı Avrateli'dir⁶⁵. Doğanlar köyü, 1936'lara kadar Alevî ve Sünnî inançlı toplulukların beraber yaşadığı bir köydür⁶⁶. Köydeki Alevî kitle, 1936 yılından itibaren göç ederek Çubuk'un Karaköy(Yukarıkaraköy) ve Altındağ'ın

Aşağıemirler köyündeki Cibali Sultan ocaklıları, Yörük kökenli olduklarını, atalarının konar-göçer şekilde yaşadığını; deve, koyun ve karakeçi besleyerek hayvancılıkla uğraştığını aktarmıştır.

Yukarıemirler köyündeki Cibali Sultan ocaklıları ise atalarının develerle yük nakliyeciliği yaptığını söylemiştir.

65 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Avrateli köyü, Avrateli adıyla kayıtlıdır

66 Yukarıkaraköylü Ali Zor, geçmişte Doğanlar nüfusunun çoğunluğunu Alevîlerin oluşturduğunu belirtmiştir.

Karaköy(Aşağıkaraköy) köylerine yerleşmiştir⁶⁷. Her iki köy de Doğanlar köyünden göç edenler tarafından kurulmuştur. Tarihsel süreçte Doğanlar köyü Alevîlerinden belli gruplar, Çankırı, Şabanözü, Çapar köyüne ve Çubuk'un Alevî köylerine göç etmiştir⁶⁸.

67 Çubuk'a bağlı Karaköy(Yukarıkaraköy) ve Altındağ'a bağlı Karaköy(Aşağıkaraköy) den ilk kurulanı Yukarıkaraköy'dür. Yukarıkaraköy, Mülazımgil sülalesinden Remzi Gerçek'er'in 1936 yılında, Yukarıkaraköy'ün bulunduğu yerden ilk araziyi satın alması ile kurulmuştur. Doğanlar köyünden göç eden ailelerin Yukarıkaraköy'e yerleşme süreci 1938-39 yıllarına kadar devam etmiştir. Aşağıkaraköy ise 1937 yılında kurulmuştur.

Doğanlar köyü Alevîlerinin Doğanlar'dan göç etmesinin temel sebebi, Orta bölgesindeki tek Alevî kitle olmalarıdır. Bu durum yüzyıllar boyunca Doğanlar köyü Alevîlerine sosyal, kültürel ve inançsal anlamda güçlükler yaşatmıştır.

68 Çapar köyünde Doğanlar köyü kökenli ailelerin başında Abinler sülalesi gelmektedir. Abinler sülalesi, Bilecik, Söğüt tarafından göç ederek sırasıyla önce Çankırı'nın Orta ilçesine bağlı Kalfat beldesine yakın Çentik mahallesine, ardından Doğanlar köyüne, oradan da Şabanözü'nün Kamış köyüne yerleşmiştir. Bir süre sonra Abinler sülalesinden Abidin Efendi, Çapar köyünün arazisi içerisinde bulunan Sevindi köylülerinin arazilerini satın alarak Çapar'a yerleşmiştir. Sevindi bir Rum köyüdür. Abidin Efendi'nin Hüseyin, Ahmet, Ali, Halil ve Mustafa adlarıyla beş oğlu olmuştur. Hüseyin'in soyu, Bektaş; Ahmet'in soyu, Gürhan ve Yoldaş; Ali'nin soyu, Ceylan; Halil'in soyu, Aksoy, Akyol, Aksan ve Ozan soyadlarını almıştır. Mustafa'nın erkek çocuğu olmamıştır. Sofu namı Mustafa'nın üç kızı olmuştur. Kızlarını kardeşi Halil'in oğulları ile evlendirmiştir. Mustafa Efendi bir dönem Bolu mutasarrıfının yanında görev yapmıştır. Mustafa Efendi, Bolu'da iken Gerede kökenli bir bayanla evlenmiştir. Daha sonra Çapar köyüne dönmüştür. Mustafa Efendi'nin eşinin Geredeli olması dolayısıyla Abinler sülalesi Çapar köylüleri tarafından Gerede kökenli kabul edilmektedir.

Doğanlar'dan Çapar'a göç eden diğer sülaleler Horo-

Doğanlar köyü Alevileri ile Çubuk Alevileri arasında evlilik yoluyla sosyal bağlar da oluşmuştur⁶⁹. Günümüzde Doğanlar köyünde Alevî inançlı nüfus yaşamamaktadır. Doğanlar köyünün yakınında bir tepenin üstünde bulunan Mehmed Abdal'ın mezarı yakın zamanda Mehmed Abdal

zoğulları, Bayramustagil, Hasan Poşu ve Kör Fadime Ebe olarak bilinen ailelerdir. Horozoğulları Uygur, Hasan Poşu'lar Çuhadar, Kör Fadime Ebe'ler Uras, Bayramustagil Özer soyadlıdır. Bayramustagil'e Çapar'da Bibiler'de denilmektedir.

Çapar'daki İshaklar sülalesinden Molla Hasan, kızı Afe'yi iç güveyi olarak Doğanlar köyünden Hasan Çınar'la evlendirmiştir. Çapar köyündeki Çınar soyadlı aile Hasan Çınar'ın soyudur. Çınar soyadlılar da İshaklar sülalesinden sayılmaktadır.

Çubuk'un Demirci köyündeki Şibiller sülalesi(soyadı, Dişcioğlu) de Doğanlar köyünden göç etmiştir. Şibiller, Seyyid Hacı Ali Turabı Ocağı talibidir.

69 Köşrelilik köyünden Gülizar isimli bir bayan Doğanlar'a gelin gitmiştir. Gülizar Hanım, Köşrelilik'deki Sarıoğlu sülalesinin Nazlıgil koluna mensuptur. Nazlıgil'in soyadı, Erdem'dir.

Meşeli köyü kökenli olup Tütek Hanım olarak tanınan bayan da ilk evliliğini Doğanlar köyünden yapmıştır. Tütek Hanım, eşinin vefatı üzerine ikinci evliliğini Köşrelilik köyünden Halil Bektaş(Halil Çavuş) ile gerçekleştirmiştir. Tütek Hanım, Meşeli'deki Koçlar sülalesindedir. Koçlar'ın soyadı, Koç'tur.

Meşelili Kaderoğlu(soyadı, Kaderoğlu) sülalesine mensup Telli Ebe olarak anılan bayan da Doğanlar'a gelin gitmiştir. Telli Ebe, Doğanlar'da İssegeller sülalesinden Osman Onbaşı olarak bilinen Osman Bey'le evlenmiştir. Telli Ebe'nin İsmihan, Döndü ve Ayşe adlarıyla üç kızı olmuştur. Doğanlar köyünden göç ettikten sonra Aşağıkaraköy'e yerleşen İssegeller ailesinin soyadı, Bayrak'tır.

Hamide Kadın adlı bayan ise Doğanlarlı olup Köşrelilik'teki Mucurgil(soyadı, Kaleli) sülalesine gelin gelmiştir. Hamide Kadın, ilk eşi savaşta şehit olunca ikinci evliliğini Köşrelilikli Mollaibrahimgil sülalesinden Haydar Özgören ile yapmıştır.

ocaklıları tarafından yaptırılmıştır. Mezarın yakınında *Ertaşı* olarak anılan büyük bir taş vardır. Ertaşı, küçük ebattaki taşlardan oluşan bir taş yığınının üstündedir. Mehemed Abdal ocaklıları Ertaşı'nın duruşunu periyodik olarak her yıl değiştirir. Ocaklılar, Ertaşı'nı bir yıl taş yığınının üstüne yatay şekilde bırakır. Ertaşı bir yıl boyunca bu şekilde kalır. Ocaklılar diğer yıl Ertaşı'nı taş yığının üstünde dikey durur hâle getirir⁷⁰. Mehemed Abdallılar, Ertaşı'nın Mehemed Abdal tarafından Horasan'dan getirildiğine inanmaktadır⁷¹. Ertaşı ile ilgili inanış Alevîlik'teki yaygın köseği menkıbesini hatırlatmaktadır⁷². Mehemed Ab-

70 Mehemed Abdal ocaklıları Doğanlar köyündeki Mehemed Abdal mezarını ve Ertaşı'nı her yıl ziyaret etmektedir. Kutsal mekânın çevresinde ocaklılar tarafından çeşitli inançsal pratikler gerçekleştirilerek kurban kesilmektedir. Ocaklılar Ertaşı'nı hareket ettirip duruş şeklini değiştirmeye ritüel bir içerik vermektedir.

71 Mehemed Abdal ocaklı dedelerine göre Ertaşı, Hoca Ahmed Yesevi tarafından Mehemed Abdal'ın dedesi Seyyid İsmail'e verilmiştir. Seyyid İsmail ise Ertaşı'nı oğlu Hasan Şah'a, Hasan Şah da oğlu Mehemed Abdal'a teslim etmiştir. Mehemed Abdal, Anadolu'ya gelirken Ertaşı'nı yanında getirmiştir. Ertaşı, Hacı Bektaş Velî tarafından Doğanlar köyüne Mehemed Abdal'ın köseğisi olarak fırlatılmıştır. Bunun üzerine Mehemed Abdal, Doğanlar köyünü kendine yurt tutmuştur.

72 Hacı Bektaş Velî Velâyetnamesi'nde Horasan'dan Anadolu'ya köseği fırlatıldığı, köseğinin Anadolu'ya düştüğü ve bunun üzerine Hacı Bektaş Velî'nin Anadolu'ya geldiği öykülenir. Köseğinin düştüğü yer, Alevîlik'e göre erenin yaşam ve faaliyet sahası olmaktadır. Benzer inanışlar Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşamaktadır.

Kütahya, Hisarcık, Şeyhçakır köyünde türbesi bulunan Işık Çakır Sultan, Horasan'dan fırlatılan okunu

dal Ocağı bölge merkezli diğer ocaklar gibi erkânlı(Tarıklı) bir ocaktır. Mehemed Abdal Ocağı bir üst ocak olarak Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağına bağlıdır⁷³. Musahiplik ritüeli uygulanmaktadır. Mehemed Abdal Ocağının mensupları Ankara ve Çankırı illerinin köylerinde bulunmaktadır. Mehemed Abdal Ocağı dedeleri aslen Doğanlar köyü kökenli olup günümüzde Çubuk'un Karaköy(Yukarıkaraköy) ve Altındağ'ın Karaköy(Aşağıkaraköy) köylerinde yerleşiktir⁷⁴. Yukarıkaraköy'deki dede ailesi *Derişoğlu*, Aşağıkaraköy'deki dede ailesi ise *Şihdayıgil* olarak anılmaktadır.

Araştırmalarımız Çankırı ilinde organize olan Alevîlik'in Ankara'nın Çubuk, Altındağ, Akyurt ve Kalecik ilçelerindeki Alevî inançlı gruplarla olduğu gibi diğer

Hisarcık'taki Türkmen dağında bir çam ağacına sapanmış hâlde görmüştür. Bunun üzerine Işık Çakır Sultan bugünkü Şeyhçakır köyüne yerleşmiştir.

Güvenç Abdal ocaklıları, Güvenç Abdal'ın Hacı Bektaş Velî tarafından Gümüşhane Kürtün(Harşit bölgesi) e gönderildiğine inanmaktadır. Güvenç Abdal, kılıcını ve zırhını Harşit Çayı'nın yanındaki Kovanlık kayasında bularak yöreye yerleşmiştir. Kovanlık kayasına Güvende Şeh(Güvende Şih) Kapısı da denilmektedir. Kovanlık kayası, Güvenç Abdal'ın Kürtün'de Taşlıca köyünden önce yaşadığı yerdir(Kökel, 2007: 694).

73 Mehemed Abdal Ocağı aslen Şih Hasan Ocağına bağlıdır. Mehemed Abdal Ocağı, XIX. yüzyılda ve kaleten Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağına bağlanmıştır. Doğanlar köyünde Şih Hasan Ocağı mensubu Ahmet ve Hüseyin dedelere ait iki mezar vardır. Ahmet Dede, Hüseyin Dede'nin babasıdır. İki dede de Malatya'dan Doğanlar'a dedelik için gelmiş ve Doğanlar'da vefat etmiştir.

74 Çubuk'un Karaköy(Yukarıkaraköy) ve Altındağ'ın Karaköy(Aşağıkaraköy) köylerinde yerleşik Mehemed Abdal Ocağı dedelerinin soyadı, Güvenç'tir.

çevre illerdeki Alevî gruplarla da tarihsel, inançsal bağlarının olduğunu ortaya koymuştur. Çankırı Alevîlerinin benzer irtibatları, Karabük'ün Ovacık ilçesine bağlı belli köylerde yerleşik Alevî kökenli topluluklarla da vardır. Karabük'ün Ovacık ilçesine bağlı Avlağıkaya, Yaylacılar ve Soğanlı köylerinde Alevî kökenli topluluklar yaşamaktadır⁷⁵. Çankırı'nın Şabanözü ve Ankara'nın

75 Avlağıkaya köyünün Avlağıkaya(Merkez) ve Karşı mahalle nüfusu Alevî kökenlidir. Avlağıkaya(Merkez) ve Karşı mahallelerine birbirlerine yakınlıkları dolayısıyla Yukarıavlağıkaya da denilmektedir. Avlağıkaya köyünün Hoca(Aşağıavlağıkaya) ve Emirler mahallelerinin nüfusu ise Sünnî inançlı topluluklardan oluşmaktadır. Yaylacılar köyü nüfusunun tamamı Alevî inançlıdır. Soğanlı köyünün Üzümcük mahallesinde de Alevî kökenli topluluklar vardır. Üzümcük mahallesinde Sünnî inançlı aileler de yerleşiktir. Üzümcük mahallesinde soyadı Yenigökgöz olan Gökgözoğlugil sülalesi Alevî kökenlidir.

Yaylacılar köyünden Haşim Kaya, Avlağıkaya'ya bağlı Karşı mahalleye Öteköy adını vermektedir.

1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde Avlağıkaya köyü Avlağıkaya, Soğanlı köyü Soğanlı şeklinde yer almaktadır.

Zihil yöresinde gerçekleştirilen alan çalışmalarında toplanan veriler bölge Alevîlerinin konar-göçer Türkmen topluluklarından olup zaman içinde yerleşik hâyata geçtiklerini göstermektedir.

Yaylacılar halkı, Zihil'e, Bolu yöresinden geldiklerini, atalarının yaylalarda yaşayıp hayvancılıkla uğraştığını ifade etmiştir. Yaylacılar köyü Alevîleri, yörede ilk olarak Belen köyünün yaylasına yerleştiklerini, oradan da bugünkü köye göç ettiklerini aktarmıştır. Köy, adını köyü kuranların yaylalarda yaşayan bir topluluk olmasından almaktadır.

Altındağ ilçesine bağlı Karaköy(Aşağıkaraköy)de yerleşik Mehmed Abdal ocaklı talipleri, Zihil(Ziğil) bölgesinde geçmişte Mehmed Abdal Ocağı'na bağlı talip topluluklarının yaşadığı sekiz köyün bulunduğunu aktarmıştır. Sekiz köyün zaman içerisinde

Çubuk ilçesine bağlı Alevî köylerindeki topluluklar ve Doğanlar köyü kökenli Alevîler; Avlağıkaya, Yaylacılar ve Soğanlar köylerinin yer aldığı bölgeye, *Zihil(Ziğil)* adını vermektedir⁷⁶. Zihil(Ziğil) yöresi Alevîlerinin ocak aidiyeti Mehmed Abdal Ocağı'dır⁷⁷. Çubuk'un Kargın köyünde gerçekleştirilen alan çalışmalarıyla Zihil(Ziğil) yöresinde Şah Kalender Velî Ocağının da etkinliğinin bulunduğunu gösteren veriler elde edilmiştir⁷⁸. Çankırı merkezli üç Alevî inancında ocağından biri olan Mehmed Abdal Ocağı tarihsel süreçte Karabük'ün Ovacık ilçesine bağlı köylerde talip toplulukları oluşturmuş ve örgütlenmiştir. Ovacık ilçesindeki Alevî kitlenin Doğanlar köyündeki Mehmed Abdal ocaklı dedeleri ile irtibatları 1920'li yıllara kadar düzenli şekilde devam etmiştir⁷⁹. Avlağıkaya, Yaylacılar ve

de yaşanan asimilasyonla Alevîlik inancını kaybettiği iletilmiştir.

76 Şabanözü ve Çubuk ilçelerindeki Alevîler, Zihil(Ziğil) yerine Sihil(Siğil) ifadesini de kullanmaktadır.

77 Çubuk, Karaköy(Yukarıkaraköy)den Mehmed Abdal ocaklı dedesi Şükrü Güvenç, Zihil(Ziğil) yöresinde ocaklarının talibi bulunduğunu büyüklerinden duymuştur.

78 Çubuk'un Kargın köyünde yerleşik Onbaşigil sülalesi, Avlağıkaya kökenlidir. Onbaşigil'in soyadı Ünal'dır. Onbaşigil sülalesi, Şah Kalender Velî Ocağı talibidir.

Kargın'daki Şah Kalender Velî ocaklı dedelerinden Hacı Mehmet Büyükkuzukıran'ın eşi Elmas Büyükkuzukıran, Onbaşigil ailesindedir.

79 Altındağ ilçesine bağlı Karaköy(Aşağıkaraköy)deki Mehmed Abdal ocaklı talipleri, Zihil(Ziğil) yöresindeki Mehmed Abdal Ocağına bağlı talip köyleri ile Mehmed Abdal Ocağı dedelerinin tarihsel, inançsal bağlarının kopmasıyla ilgili sözlü bilgilere

Soğanlı köyündeki alan çalışmalarında *Karapazar* olarak anılan bölgeden yöreye dede geldiği tespit edilmiştir. Karapazar, Doğanlar köyünü de içine alan Orta ilçesinin eski adıdır. 1936'lı yıllara kadar Doğanlar köyünde Mehemed Abdal ocaklı dedelerin yaşadığı bilinmektedir. Bu bağlamda Avlağıkaya, Yaylacılar ve Soğanlı köylerinde yerleşik Alevîlerin Mehemed Abdal Ocağı talibi olduğu ispatlanmaktadır. Avlağıkaya, Yaylacılar ve Soğanlı köylerindeki Alevîler; Doğanlarlı Alevîlerle ve Şabanözü ilçesindeki Alevî köyleriyle yüzyıllar boyunca irtibatlarını sürdürmüştür⁸⁰. Geçmişte sos-

sahiptir.

Doğanlar köyünden Zihil(Ziğil) yöresine dedelik için giden Mehemed Abdal ocaklısı bir dede daha önceden düşkün ilan edilmiş bir ocak talibinin görülme ve düşkünlüğünün kaldırılmasını istemesi karşısında Zihil(Ziğil)den ayrılır. Daha sonra Zihil'e, Mehemed Abdal ocaklı dedeleri, dedelik yapmaya gitmez. Bu durum Zihil(Ziğil) Alevîlerinin asimile oluşlarını hızlandırmıştır.

80 Yukarıkaraköylü Ali Zor, Zihil(Ziğil)'li Alevîlerin Doğanlar köyündeki akrabalarını ziyarete geldiğini hatırlamaktadır.

Zihil(Ziğil)'den, Doğanlar köyü ile Şabanözü ve Çubuk ilçelerindeki Alevî köylerine gelin gelenler vardır.

Soğanlı köyünün Üzümcük mahallesindeki Gökgözoğlul sülalesinden Emine Uzgör, Doğanlar köyünden Koç Dede namı Mehmet Uzgör ile evlenmiştir. Mehmet Uzgör daha sonra Yukarıkaraköy'e göç etmiştir. Emine Uzgör evlendikten sonra Üzümcük köyüne belli aralıklarla ziyarete gitmiştir. Emine Uzgör'ün oğlu Yusuf Uzgör de Üzümcük köyündeki akrabalarıyla irtibatlarını sürdürmüş Üzümcük'ü ziyaret etmiştir. Üzümcük'teki Gökgözoğlul sülalesinden Satılmış Yenigökgöz, Yukarıkaraköy'deki akrabalarını tanımaktadır.

Soğanlı köyünün Üzümlü mahallesinden Ahmet Ye-

niğökgöz, Yukarıkaraköy'de yerleşik Keleşler sülalesinden Osman Uzgör'ün damadıdır. Ahmet Yenigökgöz iç güveyi olarak Yukarıkaraköy'e yerleşmiştir. Yukarıkaraköylü Ali Zor, anne tarafından dedesi olan Velî'nin, Şakir adında bir kardeşi olduğunu aktarmıştır. Şakir'in eşi Zihil(Ziğil)li olup adı Emine'dir. Şakir vefat ettikten sonra Emine, çocuğu olmadığı için Zihil(Ziğil)e geri dönmüştür. Velî ve Şakir, Ellialtılar sülalesinden olup soyadları, Sevinç'tir. Ellialtılar sülalesi, Yukarıkaraköy'de yerleşiktir.

Aşağıkaraköy'de Fadime, Fadimecik, Fadime Ebe olarak tanınan bayan da Zihil(Ziğil) kökenlidir. Fadime'nin eşinin adı Rıza'dır. Rıza, Doğanlarlıdır. Rıza Bey'in babasının adı, Abdullah(Allah Çavuş); annesinin adı, Kezban(Ersün Ebe, Evsin Ebe)dır. Abdullah Çavuş ile Kezban Hanım'ın Rıza, Ali, Mustafa ve Kâzım adlı dört oğlu; Ümmühan, Şerife ve Fadime adlı üç kızı vardır. Erkek kardeşlerin dördü de savaşlarda şehit olmuştur. Rıza ile Zihil(Ziğil)li Fadime'nin Ayşe, Satı, Ezine ve Nazlı adlarıyla dört kızı olmuştur. Satı, Aşağıkaraköy'den Celâl Güvenç ile Ayşe, Aşağıkaraköy'lü Hasan Güvenç ile evlenmiştir. Ezine, Yukarıkaraköy'den Mülazımgil sülalesinden Kâzım Gerçeker ile Nazlı ise Yukarıkaraköylü Keleşler sülalesinden Osman Uzgör ile evlenmiştir. Zihil(Ziğil)li Fadime'nin mezarı, Aşağıkaraköy'dedir.

Çankırı, Şabanözü ilçesine bağlı Çapar köyünde yaptığımız alan çalışmalarında Satıman ve Döndü Ebe adlı bayanların Çapar'a, Zihil(Ziğil) yöresinden gelin geldiği tespit edilmiştir. Satıman adlı bayan Abinler sülalesinden Cafer Aksoy'un eşidir. Döndü Ebe ise İshaklar sülalesinden Kel Ahmet lakaplı Ahmet Kılıçarslan'la evlenmiştir.

Şabanözü ilçesine bağlı Özbek köyünde Zihil(Ziğil)'li Satı Kadın olarak tanınan bayanın annesi de Zihil'den Özbek'e gelin gelmiştir. Satı Kadın'ın annesinin adı, Döndü Hanım'dır. Döndü Hanım, Zihil(Ziğil)li olup Özbekli İbrahim Usta'nın eşidir. Zihil(Ziğil)'li Satı Kadın, Özbek'ten ilk evliliğini Küçükakaliler sülalesinden Mehmet Bey ile yapmıştır. Bu evliliğinden Kâzım Atik adlı bir oğlu olmuştur. Satı Kadın, eşi Mehmet savaş sebebiyle askere gidip geri dönmeyince ikinci evliliğini yine Özbek'ten Koca Müslüm ile yapmıştır. Koca Müslüm'ün ailesinin soyadı, Karaböcek'tir.

yal ve inançsal açıdan zorluklar yaşayan

Özbek'te Koca Müslüm'ün ailesine Kocamüslümler denilmektedir. Satı Kadın, ikinci evliliğini yaptığı Koca Müslüm Bey'le kendi babasının evine yerleşmiş ve orada yaşamıştır. Böylece babası İbrahim Usta'nın Özbek'teki evini açık tutmak istemiştir. Koca Müslüm aslen Eldivan'ın Hisarcık köyündendir. Önce Göldağı köyüne yerleşen Koca Müslüm oradan Özbek köyüne göç etmiştir. Özbek'te İbrahim Usta'nın çobanlığını yapmıştır. Satı Kadın, Koca Müslüm ile evlendiğinde yaşı dolayısıyla çocuğu olamayacağı için eşini Özbekli Hanifioğullarından Mehmet Baba'nın kızı Alime ile evlendirmiştir. Özbekli Satı Kadın'ın, Seyit ve Meryem adlı iki kız kardeşi daha vardır. Seyit ve Meryem, Göldağı köyüne gelin gitmiştir. Seyit, Halil Dedeoğlu ile Meryem, Süleyman Dedeoğlu ile evlenmiştir. Halil ile Süleyman kardeş olup babaları Göldağı'nda Bayram Ağa olarak tanınan Bayram Dedeoğlu'dur.

Çankır'ın Eldivan ilçesine bağlı Hisarcık köyü Alevilerinden olup Emirler sülalesine mensup Ahmet Ay'ın eşi Fatma Ay da Zihil(Ziğil) kökenlidir. Hisarcıklılar, Fatma Ay'ı Zihil(Ziğil)li Ebe namıyla tanımaktadır.

Şabanözü'nün Mart köyünden Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Halil Özdemiroğlu'nun annesi Nazife Özdemiroğlu, aslen Çaparlı olup İshaklar sülalesindedir. Nazife Özdemiroğlu'nun annesi Cennet Hanım'dır. Cennet Hanım da Zihil(Ziğil) kökenli olup Çapar'a gelin gelmiştir. Cennet Hanım'ın eşinin adı, Sadık Erdoğan'dır. Çapar'daki İshaklar sülalesi; Karadoğan, Kılıçarslan ve Erdoğan soyadlarını taşımaktadır. İshaklar sülalesine Çınar soyadlılar da dahildir.

Çubuk'un Köşrelik köyüne Zihil(Ziğil)den Şerife adlı bir bayan gelin gelmiştir. Şerife'nin eşinin adı Alişen'dir. Alişen'in ailesine eşinin Zihil(Ziğil)'li olmasından dolayı Köşrelik'te Zihilligil(Ziğilligil) denilmektedir. Alişen ve Şerife'nin Hasan adında bir oğulları; Sultan, Nazlı ve Elif adlarını taşıyan üç kızları olmuştur. Sultan Kutluşar'a, Nazlı, Bulgurcu'ya gelin gitmiştir. Hasan genç yaşta vefat ettiği için Alişen, kızı Elif'i iç güveyi olarak Hisarcıklı İsmail Şanalın ile evlendirmiştir. Köşrelik köyünde Zihilligil(Ziğilligil) in soyu Elif ile İsmail'in çocuklarından devam etmektedir.

Ovacık'ın Soğanlı köyüne bağlı Üzümcük mahallesin-

Zihil(Ziğil) yöresi Alevîleri, Alevî inanç ritüelleri ile ilgili belli bilgileri de günümüze kadar ulaştırmıştır. Mevcut bilinenler geçmiş kuşakların aktardıklarıyla sınırlıdır⁸¹.

den Satılmış Yenigökgöz, Yaylacılar köyünden Tatarın Kızı namı bayanın Avrateline gelin gittiğini iletmiştir. Yaylacılar köyünden Haşım Kaya köylerinde Tatargil olarak anılan bir sülale olduğunu söylemiştir.

81 Avlağıkaya, Yaylacılar ve Soğanlı köylerinde yerleşik Alevî kökenli topluluklar, geçmişte köylerine dedelerin geldiğini, kazanlarda aş pişirilip, akşamları cem yapıp semah dönüldüğünü aktarmıştır. Avlağıkaya köyünden Ali Aktuğ, köylerinde cemlerin Avlağıkaya(Merkez) mahallede yapıldığını söylemiştir. Ali Aktuğ, cemlerde cırık değneği kullanıldığını iletmiştir. Cırık değneği ifadesinin erkân(Tarık) veya düşkünlük hizmetinde kullanılan sitem çubuğu yerine kullanılma ihtimali vardır.

Zihil yöresi Alevîleri ceme, zikir adını vermektedir. Avlağıkaya köyünden Ali Aktuğ, babaannesini Döndü Aktuğ'un çocukluğunda ceme katıldığını kendisinden duymuştur.

Zihil(Ziğil) yöresi Alevîleri musahiplik için kardeşlik tabirini kullanmaktadır. Zihil yöresi Alevîleri kardeşlik'in iki çift arasında yapıldığını bilmektedir. Zihil'de kardeşlik(musahip) olanların kurban kesip köylüye yemek verdiği anlatılmaktadır. Yöre Alevîleri, musahip olanların çocuklarının kardeş sayılıp birbirleriyle evlenemeyeceği şeklindeki yaygın inancı yakın zamana kadar sürdürmüştür.

Zihil yöresi Alevîlerinin inançsal ve sosyal açıdan yaşadıkları süreç ile ilgili anlatımlar hâlâ canlılığını korumaktadır. Geçmişe ait bilinenler halk bilincinde menkıbeye dönüşerek günümüze ulaşmıştır. Yörede tespit ettiğimiz bir anlatım bunun örneklerindedir: Yaylacılar köyünde geçmişte yapılan bir cemi çevre köylerden Sünniler, Yaylacılar köyüne gelip gizlice izlemek isterler. Bu topluluk Yaylacılar köyüne girmekten önlere bir kan gölü oluşur. Bunun üzerine geri dönmek zorunda kalırlar.

Benzer bir anlatım da Avlağıkaya köyünde tespit edilmiştir. Avlağıkaya(Merkez) mahallesinde yapılan cemi, Emirler mahallesindeki Sünniler gizlice görmek isterler. Avlağıkaya(Merkez) mahallesine giderlerken

Sosyo-antropolojik çalışmalarımız Çankırı'nın Şabanözü ve Ankara'nın Çubuk ilçesindeki Alevî inanç-dede ocaklarının etkinlik sahalılarının Bolu'nun Gerede ilçesini de kapsadığını ortaya çıkarmıştır. Gerede yöresinde sürdürdüğümüz alan araştırmalarına göre Dikmen, Çayörengüney(Halk arasında Güney), Ümitköy, Koçumlar, Yağdaş köyleri ile Güneydemirciler köyünün Bıçakçılar(eski adı İcikler) adlı yerleşim birimlerinde Alevî inancı XX. yüzyılın ortalarına kadar varlığını korumuştur⁸². Ge-

önlere bir deniz oluşur. Böylece Emirlerliler geri döner.

82 Dikmen ve Çayörengüney köylerinin nüfusunun tamamı Alevî kökenlidir. Koçumlar köyü, Koçumlar(Merkez) ve Kıncallar adlı iki mahalleden oluşmaktadır. Koçumlar(Merkez) mahallesi nüfusunun tamamı Alevî kökenlidir. Kıncallar mahallesinde Alevî kökenliler ve Sünnî inançlılar beraber yaşamaktadır. Ümitköy de iki mahalleye sahiptir. Alevî kökenliler Doruk mahallesinde yerleşiktir. Doruk mahallesinin tamamı Alevî kökenlidir. Yağdaş köyünün Kurtça mahallesinde Sünnî inançlı topluluk yaşarken Yağdaş(Merkez) mahallesinde Alevî kökenliler ve Sünnî inançlılar bir aradadır. Güneydemirciler köyünün Bıçakçılar(İcikler) mahallesinin nüfusu ise Alevî kökenli ve Sünnî inançlı topluluklardan oluşmaktadır.

Yağdaş köyünün Ilica ve Sofalar adlı iki mahallesi varken 1944 yılındaki deprem sonrası her iki mahalle de kapanmıştır. Ilica ve Sofalar'daki Aleviler, Yağdaş(Merkez) mahallesine yerleşmiştir.

Gerede Alevîleri ile ilgili bilimsel araştırmalar yetersiz olup verilen bilgiler yanlışlar içermektedir. Çalışmalarda Gerede'de Alevî kökenlilerin yaşadığı iki yerleşim birimi bulunduğu bahsedilmektedir. Bolu kent merkezinde yaşayan ve farklı illerden göç etmiş Alevîler'le yapılan mülâkatlarda kendilerine Gerede'deki Alevî dedeleriyle inançsal açıdan irtibatları sorulmaktadır(Türkdoğan, 2006: 468). Gerede bölgesinde gerçekleştirdiğimiz alan çalışmaları

rede Alevîleri, Şah Kalender Velî Ocağı'nın talibidir⁸³. Gerede'de 1940'lı yıllara kadar düzenli olarak cem tertip edilmiş, Alevî inancının temel kurum ve ritüellerden olan musahiplik uygulanmıştır⁸⁴. Gerede bölgesine Çubuk bölgesinden cem yapmak için dedeler gelmiştir⁸⁵. Dikmen köyü, Gerede

rında Alevî kökenli kitlenin ikiden fazla yerleşim biriminde yerleşik olduğu görülmüştür. Ayrıca Gerede merkezli bir Alevî inanç-dede ocağı yoktur. Gerede'de ocaklı dede yaşamamaktadır.

Dikmen köyü 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri(Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri)nde kayıtlıdır. Aynı belgede Güneydemirciler'in şimdiki adı Bıçakçılar olan mahallesi de yer almaktadır. Yöre halkı, Bıçakçılar'a, İcikler adını da vermektedir.

Çayörengüney köyü; Yukarımahalle(Güney), Aşağıköy, Dere, Taşçılar, Bektaşlar ve Mollağil adlı mahallerden oluşmaktadır. Çayörengüney'in Kabakçığıl adlı bir mahallesi daha vardır. Kabakçığıl mahallesi, Yukarımahalle(Güney)den göç edenler tarafından yaklaşık 45 yıl önce kurulmuştur.

83 Günümüzde Gerede'deki Alevî kökenli kitlenin inanç-dede ocağı aidiyetini tespit etmek zordur. Yörede ocaklı dede-ocaklı talip bağlantısı yaşanan asimilasyona bağlı olarak kaybolmuştur.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, Şah Kalender Velî'nin adını duyduğunu belirtmiştir.

84 Gerede Alevîleri, cem ifadesi yerine cemiyet, cemiyet yapma tabirlerini kullanmaktadır.

Geredeli Alevî kitle musahiplik için yaygın olarak kardaşlık ve ahiret kardaşlığı ifadelerini kullanmaktadır. Yöre Alevîleri kardaşlığın Hazret-i Muhammed döneminden kaldığına, ilk kardaşlığın Mekke'den Medine'ye hicret eden Muhacirler ile Medineli Ensarlar arasında yapıldığına inanmaktadır. Görüştüğümüz kişiler kardaşlık olan Medinelinin iki göz odası varsa birini Mekkeli kardaşına verdiğini aktarmıştır. Gerede Alevîleri kardaşlığın temelinde çıkar, menfaat bulunmaması gerektiğini de düşünmektedir.

85 Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu geçmişte köylerine Çubuk'un Kargın köyünden dedelerin geldiğini hatırlamaktadır.

Alevîlerinin tarihsel merkezidir. Dikmen köyü, Gerede'de Alevî inanlı nüfusun yaşadığı yerleşim birimlerinin coğrafi olarak ortasında bulunması ve tüm nüfusunun Alevî inanlı olması sebebiyle ön planda yer almıştır. Bu sebeple yörede düzenlenen cemler genellikle Dikmen köyünde yapılmıştır⁸⁶. Koçumlar köyünde de cem düzenlendiği bi-

Ümitköy'den Muharrem Arslantürk ve Çayöregüney'den Hüseyin Karadavut bağlı oldukları ocak dedelerinin Çubuk yöresinde yerleşik olduğunu aktarmıştır.

86 Çayöregüney köyünden Hüseyin Karadavut; Koçumlar, Dikmen ve Çayöregüney köyünün Dere mahallesinde olmak üzere yörelerinde üç cemevinin bulunduğunu söylemiştir. Cemevleri belli ailelerin özel mülkleri olup cem hizmetleri için kullanılmıştır. Çayöregüney köyü, Dere mahalledeki cemevi, Küptüler sülalesinin (soyadı, Açıkgöz) evidir. Hüseyin Karadavut, Çayöregüney köyünün cemevini Dere mahallesindeki cemevinde gerçekleştirdiğini aktarmıştır.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, yörelerindeki cemlerin genellikle Dikmen köyünde yapıldığını, mekân olarak Mehmet Danışman ve Kâmil Canayakın'ın evinin kullanıldığını iletmiştir.

Koçumlar köyünden Rafet Erdem ile Abidin Çelik ve Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu köylerinde yapılan cemleri görmüştür.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, Dikmen köyünde yapılan cemlerde kurbanların meydana alınıp dualandığını, semah dönüldüğünü belirtmiştir.

Koçumlar Alevîlerin ceme katılmak için akşam saatlerinde, ellerinde aydınlatma için kullandıkları yanık çıralarla Dikmen'e yaya olarak gittikleri hatırlanmaktadır. Hatta Eskipazar'dan Gerede'ye dönerken Koçumlar Alevîleri bu şekilde gören Geredeli Sünnilerin; "Koçumlarlılar, Dikmen'e ceme gidiyor" şeklinde kendi aralarında konuştukları bilinmektedir.

Ümitköylü Muharrem Arslantürk anne ve babasının Dikmen köyünde kardaşlıklarının olduğunu, çocukluğunda Dikmen'deki ceme anne ve babası ile beraber gittiğini aktarmıştır.

linmektedir⁸⁷. Ankara, Çubuk bölgesinden Gerede'ye gelen dedeler Dikmen köyünde kalarak diğer köylerdeki talipleri cem için örgütlemiştir⁸⁸.

Dikmen köyünden Mehmet Danışman (*Sarı Hafız*), Hüseyin Aslan (*Molla Hüseyin*), Kâmil Canayakın (*Kâmil Efendi*) ve Ali Çimen (*Hacı Ali*) ile Ümitköy'den Halil Arslantürk (*Halil Efendi*), Gerede Alevîlerinin son dönemdeki önemli temsilcileridir. Bu kişiler 1940'larda yörede Alevî toplumunun önderliğini yapanlardır⁸⁹. Yöre Alevîlerinin Dikmen köyü merkezli örgütlenmesinde Mehmet Danışman'ın etken olduğu görül-

87 Koçumlar köyündeki son cem, Akkaşgil'in (soyadı, Yürekli) evinde yapılmıştır. Bu cemde Koçumlar köyünden Hayrettin Çelik ile Muharrem Yılmaz kardaşlık (musahip) olmuştur. Koçumlar köyünden Rafet Erdem bu cemde kurban kesildiğini hatırlamaktadır.

88 Görüştüğümüz kişiler geçmişte Dikmen'e dede geldiğinde çevre köylerdeki taliplere haber verildiğini hatırlamaktadır.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, Çubuk'tan Gerede'ye gelen dedelerin Dikmen köyünde, Mehmet Danışman ve Kâmil Canayakın'ın evinde konakladığını aktarmıştır.

89 Gerede yöresinde yaptığımız görüşmelerde Mehmet Danışman, Kâmil Canayakın, Hüseyin Aslan, Halil Arslantürk ve Ali Çimen'in Çubuk'daki Şah Kalender Velî ocaklı dedeleriyle sürekli irtibat halinde oldukları tespit edilmiştir.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, köylüleri olan Mehmet Danışman, Kâmil Canayakın ve Hüseyin Aslan'ın Çubuk'a ocak dedelerini ziyarete gittiğini hatırlamaktadır.

Çubuk'un Kargın köyünden Şah Kalender Velî ocaklı dedesi Yusuf Kuzukıran, Gerede'de Sarı Hafız namıyla tanınan Mehmet Danışman'ın Kargın köyündeki Hamdi Kuzukıran dedeyi ziyarete geldiğini bilmektedir.

mektedir⁹⁰. Mehmet Danışman, Hüseyin Aslan, Kâmil Canayakın, Ali Çimen ve Halil Arslantürk'ün vefatı sonrası Gerede Alevîleri cem organize edememiş, musahiplik ritüelini gerçekleştirilememiştir⁹¹. Bu durum yörede geleneksel Alevîlik'in çözülmesine ve inançsal anlamda dönüşümlere sebep olmuştur⁹².

90 Hakkında topladığımız bilgilere göre Mehmet Danışman yaşadığı dönemde Gerede'deki Alevî topluluğun önderi konumundadır.

Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu ve Yağdaş köyünden İsmail Ayaz, Mehmet Danışman'ın saz çaldığını söylemiştir. Sarı Hafız, cemlerde âşıklık hizmetini de yerine getirmiştir.

91 Koçumlar köyünden Rafet Erdem, Gerede Alevîlerinin son cemi, Koçumlar köyünde yaptığını ifade etmiştir. Bu cemde Koçumlar köyünden Hayrettin Çelik ve Muharrem Yılmaz kardaşlık(musahip) olmuştur. Koçumlar köyündeki cem, Akkaşgöl sülalesinin(soyadı, Yürekli) evinde gerçekleşmiştir.

92 Günümüzde Gerede'deki Alevî kökenli kitlenin yaşadığı köylerde ikrar vermiş, musahip olmuş, kurban kesmiş, cemde dede tarafından görülmüş, erkân çalınmış(erkândan geçmiş) talip kalmamıştır. Adı geçen köylerde cem yapıldığını çocukluk çağında görmüş birkaç kişi hayattadır. Mülakat yapılanları ileri yaşlarda olup bu kişiler anne ve babalarını Alevî inancının ritüellerini yerine getiren kişiler olarak anlatmaktadır.

Yapılan görüşmelerde Gerede Alevîlerinin inançsal-düşünsel kimliklerinin Alevîlik'ten Sünniliğe devinimini tanımlayan unsurlar tespit edilmiştir.

Gerede Alevîleri ile Sünnî topluluk arasında evliliklerin 1940'lı yıllarda başlaması, yaşanan sosyal dönüşümün somut örneğidir.

Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri ile Çitköy ve Avdullah mahallesindeki Gerede kökenli Şah Kalender Velî ocaklı talipleri, Gerede Alevîlerinin Sünniliğe ait inanç pratiklerini inanç evrenlerine dahil ettiklerini iletmiştir. Bu yaklaşım, Gerede Alevîlerinin Alevîlik'e ait inanç yapılarında çözülme yaşatmıştır.

Çayöregüney köyünden Hüseyin Karadavut'un babası Hasan Karadavut, Çubuk'tan Koçumlar köyüne

Bu sosyolojik değişim, Gerede Alevîlerinin yörede toplumsal hayat içerisindeki konumlarında farklılaşma oluşturmuştur. Çubuk bölgesinden gelen dedelerle 1940'lı yıllarda irtibatlar kesilmiştir⁹³. Gerede Alevîlerinin geçmişte musahiplik(kardaşlık), semah, muharrem orucu, nefes ve duvaz-ı imam okuma gibi Alevî inancı ile ilgili ritüelleri pratik ettikleri tespit edilmiştir⁹⁴.

gelen dedeye yörelerinde Alevî inancının çözülmeğe başladığını, Alevî kitlenin asimilasyon yaşadığını aktarmıştır

93 Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, 1940'lı yılların ortasına kadar yörelerine dedelerin geldiğini iletmiştir.

94 Gerede'de Alevî kökenli nüfusun yaşadığı yerleşim birimlerinde 2008 yılında yaptığımız araştırmalarda görüştüğümüz kişilerin anne ve babalarının musahip(kardaşlık) olduğu tespit edilmiştir. Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu'nun babası Rıza Muratoğlu, Yağdaş köyünden Hasan Aydınay ile Koçumlar köyünden Rafet Erdem'in babası Hasan Erdem, Dikmen köyünden Muharrem Çakır ile Koçumlar köyünden Abidin Çelik'in babası Hayrettin Çelik, Koçumlar köyünden Muharrem Yılmaz ile Ümitköy'den Muharrem Arslantürk'ün babası Halil Arslantürk, Dikmen köyünden Kâmil Canayakın ile Çayöregüney köyünden Hüseyin Karadavut'un babası Hasan Karadavut, Çayöregüney köyünden Hüseyin Kalem ile, Çayöregüneyli Hüseyin Karadavut'un yine Çayöregüney köyünden olan kayınpederi Abdurrahman Coşkun, Çayöregüneyli Şükrü Güler ile Koçumlar köyünden Muhsin Kılınçarslan'ın babası Hasan Kılınçarslan, Dikmen köyünden Muharrem Aydemir ile kardaşlık(musahip) olmuştur.

Ümitköy'den Muharrem Arslantürk ve Çayöregüney'den Hüseyin Karadavut, anne ve babasının Muharrem orucunu tuttuğunu hatırlamaktadır. Muharrem Arslantürk çocukluğunda geçici bir süre için(muhtemelen mevsimlik işçi olarak) köylerine dışarıdan Alevî bir aile yerleştiğini, bu aile reisinin saz çalmayı bildiğini, okuduğu nefes ve duvaz-ı imamlarla köylülere semah döndürdüğünü aktarmıştır.

Ankara'nın Çubuk ilçesinde yaptığımız araştırmalarda Sele ve Kargın köyleri merkezli Şah Kalender Velî Ocağı'nın Gerede Alevîleriyle tarihsel, inançsal bağlantısını gösteren veriler tespit edilmiştir. Bu bağlamda Gerede'deki Alevî kitlenin çoğunluğunun Şah Kalender Velî Ocağı talibi oldu-

ğu görülmüştür⁹⁵. Gerede Alevîlerinin ocak aidiyeti açısından Şah Kalender Velî Ocağı ile irtibatlı olduğunu ortaya koyan bir diğer veri, tarihte Gerede bölgesinden Çubuk'a göç eden Alevî gruplardır. Çubuk'a bağlı Çitköy ve Çitköy'ün Avdullah mahallesinde Gerede kökenli Alevîler yerleşiktir⁹⁶. Tarih-

Çayöregüney köyünden Hüseyin Karadavut, kardaşlık olunduğunda kurban kesildiğini, cemlerde semah dönüldüğünü bilmektedir. Hüseyin Karadavut, anne ve babası Emine-Hasan Karadavut'un semah döndüklerini söylemiştir.

Gerede Alevîlerinde nefes, duvaz imam okuma geleneği olduğuna dair veriler de yöredeki alan çalışmalarında kayıt edilmiştir. Dikmen köyünden Ahmet Muratoğlu, köylerindeki cemlerde okunan nefes ve duvaz imamların belli mısralarını bilmektedir:

"Hani bizim ile kırklar, yediler

On iki imamların kurbanıyam ben"

"Lanet Yezit'e Ali'ye küser

Yoktur onda iman eser"

Ümitköylü Muharrem Arslantürk ise aşağıda verdiğimiz mısraları, geçmişte büyüklerinden sıklıkla duyduğunu söylemiştir:

"Eba Müslüm gelmeseydi cihana

Eşekler de çağırırdı Mervana"

Muharrem Arslantürk'ün aktardığı dizeleri Çubuk'un Kargın köyünde Şah Kalender Velî ocaklı dedesi Hacı Mehmet Büyükkuzukıran da kendisiyle gerçekleştirdiğimiz görüşmede okumuştur.

Çayöregüney köyünden Hüseyin Karadavut, anne ve babasının nefes, duvaz-ı imam bildiğini söylemiştir.

Ümitköylü Muharrem Arslantürk, ceme katılanların musahipleriyle birlikte meydana yatırıldığını ve Ali Çimen(Hacı Ali) tarafından tarıklandığını söylemiştir. Muharrem Arslantürk'ün tarıklama şeklinde ifade ettiği ritüel, tarık(erkân)tan geçmedir. Bu veri, Gerede Alevîlerinin tarıklı(erkânlı) geleneğe bağlı olduklarını göstermektedir. Yapılan araştırmalar Şah Kalender Velî Ocağının da tarıklı(erkânlı) ocaklardan olduğunu ortaya koymuştur.

95 Çubuk'un Kargın ve Sele köylerinde yerleşik Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri Gerede bölgesinde talipleri olduğunu bilmektedir. Sele köyünden Kadir Kalender Dede'nin dedesi Hüseyin Kalender ile Kadir Yurdakadim Dede'nin dedesi Şükrü Yurdakadim, Gerede'ye dedeliğe gitmiştir. Hüseyin Kalender, Gerede'ye yanında kanber olarak cemlerde âşıklık yapması için Çubuk, Ovacık köyünden Şah Kalender Velî Ocağı talibi Âşık Hüseyin Kesen'i götürmüştür. Âşık Hüseyin Kesen, Çubuk yöresinde "Düdükcü" namıyla tanınmaktadır. Ovacık köyünde yaptığımız görüşmelerde Âşık Hüseyin Kesen'in cemlerde keman(kemani) kullandığı aktarılmıştır. Âşık Hüseyin Kesen'in babası, Koca Hasan namı, Hasan Kesen'dir. Âşık Hüseyin Kesen'in sülalesine Ovacık köyünde Kocahasanlar denilmektedir.

Çubuk'un Sarıkoz köyünden Şah Kalender Velî ocaklı talibi, Kel Ağa lakaplı Mustafa Bozyel adlı âşık da Şah Kalender Velî ocaklı dedeleri ile Gerede'deki Alevî köylerine âşıklığa gitmiştir. Sarıkozlular, Mustafa Bozyel'in keman kullandığını ifade etmiştir. Sarıkozlular, Gerede'deki Alevî köylerinden, Sarıkoz'a cemlerde âşıklık yapmak için âşıkların geldiğini de aktarmıştır. Sarıkoz köyü Alevîleri, Geredeli âşıkların keman çaldığını belirtmiştir.

96 Çitköy ve Avdullah mahallesindeki Gerede kökenli Alevîlerin ataları Gerede'nin Koçumlar köyünden göç ederek önce Çubuk'un Sarıkoz köyüne yerleşmiştir. Belli bir süre sonra Sarıkoz'dan ayrılan Geredeliler, Çitköy'e ve oradan da Avdullah mahallesine dağılmıştır.

Gerede'nin Koçumlar köyünden ayrılan Velî, Mustafa ve Zeynep adlı üç kardeş önce Çubuk'un Sarıkoz köyüne yerleşmiştir. Sarıkoz köyünde iki yıl çobanlık yaptıktan sonra Çitköy'e göç etmişlerdir. O dönemde Avdullah mahallesinde Mahmut adlı biri, eşiyile

sel süreç içerisinde Gerede'deki Alevîler ile Çitköy ve Avdullah mahallesinde yerleşik Alevî grup arasında dinamik şekilde devam eden inançsal, sosyal, kültürel ilişkiler yakın zamanda çözülmüştür⁹⁷. Çitköy ve Avdul-

laşmaktadır. Avdullah'da başka yerleşim yoktur. Mahmut'un ölümü üzerine Mustafa, Mahmut'un hanımı ile evlenerek, Avdullah mahallesine yerleşmiştir. Çolak lakaplı Mustafa'nın dört oğlu ve bir kızı olmuştur. Oğullarının adı Hasan, Ali, İsmail ve Hüseyin'dir. Hasan'ın soyundan gelenler, Ercan, Yücel ve Yurdakadim; Ali'nin soyundan gelenler, Temel; İsmail'in soyundan gelenler, Kaya ve Öztaş; Hüseyin'in soyundan gelenler Özbek soyadlarını almıştır. Mustafa, kızını da Çitköy'den Gerede kökenli olmayan biriyle evlendirmiştir. Çitköy'deki Topallar sülalesinden olan damadını iç güveyi olarak Avdullah mahallesine yerleştirmiştir. Avdullah mahallesinde Şirin soyadını taşıyanlar Mustafa'nın kızının soyundan gelmektedir. Avdullah mahallesindeki nüfusun(Şirin soyadlılar hariç) tamamı Mustafa'nın soyundandır. Çolak Mustafa'nın soyundan gelen Avdullah mahallesindeki Alevîlere geçmişte İciroğlu denildiği gibi Çitaklar ifadesi de kullanılmaktadır.

Koçumlar köyünden göç eden kardeşlerin en büyüğü Velî ise Çitköy'de kalmıştır. Çitköy'de Köseleler olarak anılan sülale, Velî'nin soyundan gelmektedir. Velî'nin Satılmış, İbrahim ve Kezban adlı üç çocuğu olmuştur. Satılmış'ın soyundan gelenler, Fer ve Balkılıç; İbrahim'in soyundan gelenler Elvan ve Sayıdan soyadlarını almıştır. Velî, kızı Kezban'ı, Avdullah mahallesinden Ali Koca lakaplı Ali Temel ile evlendirmiştir.

Velî ve Mustafa'nın kızkardeşleri Zeynep ise Çitköylü, Abazakocalar sülalesine gelin gitmiştir.

Çitköy ve Avdullah mahallesi nüfusunun tamamı, Şah Kalender Velî Ocağı talibidir.

Çitköy'de Çolak Mustafa'nın yaptırdığı bir çeşme vardır. Bu çeşme Çolak'ın Pınar adıyla anılmaktadır.

97 Çitköy ve Avdullah mahallesindeki Gerede kökenliler, Gerede'nin Koçumlar ve Güney adlarıyla iki Alevî köyü olduğunu bilmektedir.

Çitköylü Ahmet Balkılıç, Gerede'de altı köyde Şah Kalender Velî Ocağı talibi Alevî kökenli topluluğun

yaşadığını büyüklerinden duymuştur.

Geredeli Alevîlerin Çitköy ve Avdullah'daki akrabaları ile irtibatları yakın döneme kadar devam etmiştir. Çitköy ve Avdullah mahallesinden belli kişiler Gerede'nin Koçumlar köyüne ziyarete gitmiştir.

Karaağaç köyüne Avdullah'tan gelin gelen Satı Güler'i Gerede'den akrabalarının ziyaret ettiğini, Karaağaç köyünden İbrahim Çelik hatırlamaktadır. İbrahim Çelik, Satı Güler'e misafir olan Geredelilerin Avdullah'taki yakınlarını ziyarete gittiklerini de aktarmıştır. Satı Güler, Karaağaç'ta Milazımgil diye anılan sülalenin Ağıllar kolundan Ağılların Haydar namıyla tanınan Haydar Güler'in eşidir.

Karaağaç köyünde yaşayan Fatma Sevgilican da Avdullah'tan gelin gelmiştir. Satı Güler, Fatma Sevgilican'ın halasıdır. Fatma Sevgilican, babası İbrahim Ercan'ın, Gerede'ye akrabalarını ziyarete gittiğini hatırlamaktadır. Fatma Sevgilican, İbrahim Ercan'ın, Gerede'den döndüğünde tanıdıklarına, Gerede'den tarak hediye getirdiğini aktarmıştır.

Çitköylü Ahmet Balkılıç da Nalbant olarak tanınan İbrahim Ercan'ın Gerede'ye akrabalarını ziyarete gittiğini söylemiştir.

Geredeli Alevîlerin tarak imalatı ve ticareti ile ilgilendiklerini gösteren belli bilgiler Meşeli köyündeki saha çalışmamızda tespit edilmiştir.

Meşeli köyünden Kadir Kaderoğlu, 1955-60'lı yıllarda Gerede'de yerleşik Şah Kalender Velî Ocağı talibi belli kişilerin Çubuk çevresine tarak satmaya geldiğini ve Meşeli'de misafir olduklarını hatırlamaktadır. Kadir Kaderoğlu, Geredeli tarak satıcılarının tarak üretiminde kullanmak üzere Çubuk'un köylerinden manda boynuzu topladıklarını aktarmıştır. Kadir Kaderoğlu, Meşeli'ye tarak satmaya gelen Geredeli Alevîlerden birinin adını İdris olarak vermiştir.

Ovacık köyünden Ali Muharrem Kesen de Gerede'den yörelerine tarak satıp manda boynuzu toplama gelenleri hatırlamaktadır. Ali Muharrem Kesen, Gerede'li tarak satıcılarının Alevî inançlı ve Şah Kalender Velî Ocağı talibi oldukları hakkında bilgi sahibi değildir.

Gerede Alevîleri, Ankara'nın, Karasar bölgesinde yerleşik Alevîlerle de inançsal, kültürel ilişkiler geliştirmiştir. Bu irtibatın temelinde her iki yörenin de Şah Kalender Velî Ocağı'nın etkinlik sahasına dahil olması bulunmaktadır.

lah mahallesinde yerleşik Gerede kökenli Alevî topluluk, Şah Kalender Velî Ocaklı dedeleri ile Gerede'deki ocaklı talip topluluğu arasındaki son dönem ilişkiler hakkında belli bilgileri günümüze kadar aktaragelmıştır⁹⁸. Çubuk ilçesindeki Alevî köylerinde yerleşik Alevîlerle yapılan görüşmelerde de Gerede'deki Alevîlerin Şah Kalender Velî Ocağı ile bağlantılarına ait belli bilgiler tespit edilmiştir⁹⁹.

Çubuk ilçesinde gerçekleşen alan çalışmalarıyla Kargın köyünde de Gerede kö-

98 Avdullah mahallesinde yerleşik Hüseyin Özbek, Gerede'deki Şah Kalender Velî ocaklı taliplerinin yaşadığı köylere dedelik için son olarak Çubuk'un Kargın köyünden Hamdi Kuzukıran'ın gittiğini aktarmıştır.

99 Çubuk'un Ovacık köyünden ve Şah Kalender Velî Ocağı taliplerinden Ali Muharrem Kesen, Gerede'ye gerçekleştirdiği bir seyahat sırasında yaşadıklarını Ovacık köyünde yaptığımız alan çalışmasında tarafımıza iletmiştir.

Ali Muharrem Kesen ticarî bir iş için 1972-73 yıllarında Gerede'ye gider. Akşam konaklamak için Gerede'de bir otele yerleşen Ali Muharrem Kesen, otelde sakallı, yaşlıca biriyle tanışır. Yaşlı kişi, kendisinin Geredeli olduğunu söyler. Geredeli, Ali Muharrem Kesen'e, nereli olduğunu sorar. Ali Muharrem Kesen, Ankara, Çubuklu olduğunu iletir. Bunun üzerine Geredeli, kendilerinin Alevî olduğunu, bağlı oldukları dedelerin Çubuk'un Sele köyünde yaşadığını ifade eder. Köylere dede olarak son gelen kişinin Sele köyünden Kör Şih namı dede olduğunu belirtir. Kör Şih'in, Gerede'deki taliplerine bir sebepten dolayı kırılıp daha sonra Gerede'ye dedelik için gelmediğini söyler. Geredeli, Kör Şih namı dededen sonra yörelerine başka dede gelmemesinden dolayı asimile olduklarını aktarır. Geredeli Alevî, Ali Muharrem Kesen'e köylerindeki cemlerin kendi evinde yapıldığını, hâlâ cemlerde kullanılan yasavur değneklerinin durduğunu anlatmıştır.

kenli Alevî toplulukların yaşadığı ortaya çıkarılmıştır¹⁰⁰. Kargın köyündeki Gerede kökenli sülaleler de Şah Kalender Velî Ocağı talibidir.

Gerede Alevîleri ile Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağının da inançsal ve tarihsel bağlantıları vardır. Çubuk'un Demirci, Şabanözü'nün Mart ve Kutluşar köylerinde yerleşik Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talipleri arasında Gerede kökenli aileler bulunmaktadır¹⁰¹.

100 Çubuk'un Kargın köyündeki Mırsagil sülalesi(soyadı, Erdoğan), Potuklar sülalesi(soyadı, Demirhan) ve Keleşler sülalesi(soyadı, Kemikkıran) Gerede kökenlidir. Üç aile birbiriyle akraba olup Şah Kalender Velî Ocağı talibidir.

101 Demirci köyünde yerleşik Bozkurtlar sülalesi, Gerede kökenlidir. Zaman içerisinde Demirci köyündeki Bozkurtlar sülalesi Boslar olarak anılmaya başlamıştır. Bu sülale, Demirci köyünde İsaçavuşlar olarak da tanınmaktadır. Günümüzde Bozkurtlar sülalesi için Boslar ve İsaçavuşlar tabirlerinin ikisi de kullanılmaktadır. Boslar sülalesi, Gerede'den göç ederek Demirci köyüne yerleşen İsa, Musa ve Kara Mehmet adlı üç kardeşin soyundan oluşmaktadır. Demirci köyündeki Boslar sülalesinin soyadı, Gökoğlu'dur. Gökoğlu ailesi mensupları, Arif Gökoğlu'nun oğlu Tevfik Gökoğlu ile beraber Gerede'ye akrabalarını ziyarete gittiğini hatırlamaktadır.

Mart köyündeki Geredeli'nin Musagiller sülalesi Gerede kökenlidir. Gerede'den göç ederek Mart köyüne yerleşen kişi, Geredeli Musa'dır. Musa'nın eşinin adı Kezban olup Mart köyünde Geredeli Kezban olarak tanınmaktadır. Mart köyünde Geredeli Musa'nın ailesine Musagiller de denilmektedir. Musagiller sülalesinin soyadı, Rahimoğlu'dur. Daha sonra kimileri Rahimoğlu soyadını değiştirip Akbayıroğlu soyadını almıştır. Musagiller sülalesinden Musa Rahimoğlu, babasının adının Ali, dedesinin adının İsmail olduğunu aktarmıştır. İsmail Rahimoğlu, Geredeli Musa'nın oğludur. İsmail Rahimoğlu'nun Gerede'deki akrabaları ile ilişkilerini devam ettirdiği, karşılıklı mektup-

Bolu'nun, Gerede ve Karabük'ün Ovacık ilçesinde yerleşik Alevî kökenli toplulukların varlığı, Çankırı'nın Şabanözü ve Orta ilçeleri ile Ankara'nın Çubuk ilçesi merkezli Alevî inanç-dede ocaklarının tarihsel süreçte etkinlik sahalarının Batı Karadeniz bölgesine kadar ulaştığını göstermektedir. Nitekim Bolu'nun Mengen ve Zonguldak'ın Devrek ilçelerinde XVI. yüzyılda Kızılbaş topluluklarının yerleşik olduğu, inançsal kimlikleri dolayısıyla dönemin yönetimi tarafından takip edildikleri bilinmektedir (Hezarfen vd, 2000:219). Mengen çevresinde gerçekleşen alan çalışmalarında tespit edilen kültür ve inanç unsurlarının Alevî inancının belli özelliklerini günümüze kadar ulaştırdığı görülmüştür¹⁰². Bolu'nun Yeniçağa ilçesinin

laştığı bilinmektedir. İsmail Rahimoğlu, torunu Musa Rahimoğlu'na Gerede'deki akrabalarının su değirmeni olduğunu söylemiştir. İsmail Rahimoğlu, Gerede'ye akrabalarını ziyarete gitmek istemiş; fakat bu isteğini gerçekleştirilmeden vefat etmiştir.

Kutluşar köyünde yerleşik Hoşşuklar sülalesi Gerede kökenlidir. Hoşşuklar sülalesi aslen Mart köyündendir. Musagiller ailesine mensup olan Hoşşuklar Mart köyünden Kutluşar köyüne göç etmiştir. Hoşşukların soyadı, Rahimoğlu iken daha sonra Zaimoğlu olarak değişmiştir.

102 Mengen'de adıyla anılan köyde türbesi bulunan Baba Hızır, Horasan erenlerinden biridir. Sözlü bilgiler XIII. yüzyılda yaşadığını göstermektedir.

Türbe yöredeki önemli adak, ziyaret ve inanç merkezlerindedir. Babahızır köyü ve Mengen yöresi ile ilgili sosyal-tarihsel profil, Alevî kültürünün yapılarını içermektedir (Onan, 2003:163).

Mengen'in Ağacalar köyüne bağlı Sarıkızlar mahallesinde Sarıkız türbesi bulunmaktadır. Köylülere göre Sarıkız bir Türkmen kızı olup Gökçesu beldesine yakın Küçükkuş köyünün Karageyikler mahallesindedir. İnanışta Sarıkız, her gün Gökdağ'daki, Erenler doruğuna giderek geyikleri sağmaktadır. Kızlarının

Şahnalar köyünden Dertli gibi yetkin bir Alevî, Bektaşî aşığın yetişmiş olması da yine Batı Karadeniz Alevîliğinin tarihsel süreci içerisinde ele alınmalıdır¹⁰³.

İç Anadolu'dan başlayıp Batı Karadeniz'e varan yerleşkede çevrel gücünü oluşturan Çankırı merkezli Alevî inanç-dede ocaklarının tarihsel merkezi Şabanözü bölgesidir. Günümüzde de Çankırı ilinde Alevî inançlı toplulukların toplandığı bölge, Şabanözü'dür. Şabanözü'nün belli köylerinde Alevî inancı, kurum ve ritüelleriyle varlığını sürdürmektedir.

Alevî ve Sünnî inançlı toplulukların beraber yaşadığı Mart köyünde Horasan erenlerinden Seyyid Hacı Ali Turabî'nin türbesi bulunmaktadır. Seyyid Hacı Ali Turabî, Çankırı merkezli üç Alevî inanç-dede ocağının adıyla anılan ocağın ve Mart köyünün

her gün dağa çıkması Sarıkız'ın anne ve babasını terdirgin eder. Sarıkız, yine bir gün Gökdağ'a gittiğinde babası tarafından takip edilir. Sarıkız, Erenler doruğuna vardığında babası gizlenerek kızını gözetlemeye başlar. Babası, Sarıkız'ın yanına geyiklerin toplandığını görür. Sarıkız, geyiği sağarken geyik, Sarıkız'ın babasını fark eder ve süt dağarcığını (bakraç) devirir. Sarıkız da: "Eli kolu yana gelesice" şeklinde seslenir. Sarıkız, arkasına döndüğünde babasının taşa dönüştüğünü görür.

Sarıkız ile ilgili inanışlar özellikle Tahtacı Alevîlerde güçlü bir şekilde yaşamaktadır. Her yıl Balıkesir, Edremit, Kazdağ'ındaki Sarıkız makamı, Tahtacı Alevîler tarafından ziyaret edilmektedir.

103 Dertli'nin asıl adı İbrahim'dir. XVIII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIX. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamıştır. Yeniçağa ilçesinin Şahnalar köyündendir. Mezarı köyünün alt tarafında eski Ankara-İstanbul karayoluna bitişiktir. Dertli'nin soyundan gelen aileler günümüzde Şahnalar köyünde yaşamaktadır.

kurucusudur. Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri, Seyyid Hacı Ali Turabî'nin yöreye Çankırı üzerinden geldiğini, ilk olarak Erduran dağına yerleşmek istediğini, daha sonra Mart köyünün bulunduğu bölgeye gelerek köyü kurduğunu aktarmıştır¹⁰⁴. Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri, Turabî Dede'nin yöreye gelişi ve Mart köyünün kuruluşu ile ilgili sözlü bilgilere sahiptir¹⁰⁵. Mart köyündeki Alevî topluluk, Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dede ve taliplerinden oluşmaktadır.

104 Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedeleri Erduran dağının doruğunda Seyyid Hacı Ali Turabî dahil yedi Horasan ereninin buluşup muhabbet etmesi nedeniyle dağın adının Erduran olarak anıldığını iletmiştir. Erduran dağının günümüzdeki adı Eldivan dağıdır. Tarih boyunca Mart köyündeki Alevî topluluk, Sünnî komşuları ile beraber yağmur duası için Erduran dağına ziyaret etmiştir. Martlılar, Erduran'a yağmur duası ritüeli için çıktıklarında Kocaçam ve Erduran dağının zirvesini ziyaret edip dua etmektedir. Erduran'da Mart köyündeki her sülalenin konak yeri bulunmaktadır. Yağmur duası için Erduran'a çıkıldığında, her sülale kurbanını kesip kendi konak yerinde pişirmektedir. Mart köylüleri şayet o yıl yağmur düzenli yağmışsa aynı ritüeli şükrencelik için gerçekleştirmektedir.

İlkbahar mevsiminde Erduran'a yağmur duası için çevre köylerde ziyaret düzenlemektedir. Eldivan ilçesine bağlı Hisarcık köyündeki Alevîler köyden göç etmeden önce, yüzyıllar boyunca köydeki Sünnî komşuları ile aynı ritüeli gerçekleştirmek için Erduran'a ziyarete gitmiştir.

105 Ocaklı dedelere göre, Seyyid Hacı Ali Turabî, Erduran dağına geldiğinde bölge ağır bir kış yaşamaktadır. Bu sebeple Turabî Dede, Erduran dağında yaşamayacağına karar verir. Seyyid Hacı Ali Turabî, Erduran dağından bugünkü Mart köyünün bulunduğu mevkiye baktığında bölgeyi yeşillikler içinde görür. Turabî Dede, "Burası Mart ayı gibiymiş" diyerek Mart köyünün olduğu yere yerleşmeye karar verir. Ocaklılara göre köy adını Seyyid Hacı Ali Turabî ile ilişkilendirilen bu anlatıdan almaktadır.

Günümüzde Mart köyünde Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dede aileleri yerleşiktir. Mart kökenli Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı talip aileleri köyden göç etmiştir¹⁰⁶. Mart köyündeki Seyyid Hacı Ali Turabî'nin türbesi yöre Alevîleri için önemli bir ziyaret ve adak merkezidir.

Şabanözü'ne bağlı Karahacı köyü nüfusunun tamamı Alevî inançlıdır¹⁰⁷. Köydeki Alevî kitle, Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir. Karahacı köyündeki bir aile ise Sultan Samutlu Ocağı talibidir¹⁰⁸. Bu aile, vekâleten Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı dedelerine bağlanmıştır. Karahacı köyünde Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Mehmet Dedeoğlu'na ait bir türbe vardır. Ayrıca Üsü Baba ve Kuzu Baba adlı iki kutsal mekân bulunmaktadır. Üsü Baba ve Kuzu Baba birer mezardır.

Özbek köyü nüfusu da Alevî inançlıdır¹⁰⁹. Özbek köyünün tamamına yakını Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir. Öz-

106 Mart köyü kökenli Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklı talip ailelerinin soyadları, Rahimoğlu, Akbayıroğlu, Koçyiğit ve Evlialioğlu'dur.

107 Anadolu'daki konar-göçer topluluklar arasında Karahacı, Karahacılar, Karahacılı, Karahacılı adlarını taşıyan bir topluluk bulunmaktadır. Bu kitle Kenğı Sancağı da dahil Anadolu'nun farklı bölgelerine dağılmıştır (Türkey, 2001: 404).

108 Sultan Samutlu Ocağı talibi Aksoy soyadlı aile aslen Çorum'un Çağsak köyünden olup göçle Karahacı köyüne yerleşmiştir.

109 Tarihi belgelerde Anadolu'da Özbek, Özbeğ, Özbekler, Özbeğler ve Özbek Obası olarak adlandırılan bir Yörük topluluğu yer almaktadır. Bu kitle Bursa, Balıkesir, Menemen ve Denizli bölgelerinde iskân olmuştur. (Türkey, 2001: 531).

bek köyünde Hisarcık köyü kökenli olan Kocamüslümler sülalesi(soyadı, Karaböcek) ise Seyyid Hacı Muradî Ocağı talibidir. Özbek köyünde, Kurtsivrisi mahallesinden göç etmiş Şah İbrahim Velî Ocağı talibi bir aile de vardır. Özbek köyünde *Hanifioğulları* olarak anılan bir sülale yaşamaktadır¹¹⁰. Hanifioğulları ailesinin dip dedesi olan *Hanifioğlu* bölgeye, Seyyid Hacı Ali Turabî ile beraber gelmiştir. Hanifioğulları, Özbek köyünde baba ailesi olarak kabul edilmektedir. Özbek köyünde Özbek Tekke adıyla kutsal bir mekân vardır. Özbek Tekke büyük bir ağacın altındaki üç mezardan oluşmaktadır. Özbek Tekke'de ayrıca Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Kâzım Dedeoğlu ile Hanifioğulları sülalesinden Mehmet Baba'ya ait birer mezar bulunmaktadır. Kâzım Dedeoğlu, 1974 yılında Özbek köyünde, cemde vefat etmiştir. Özbek köyünün Kurtsivrisi(halk arasında Değirmencievi) adlı bir mahallesi vardır. Kurtsivrisi nüfusunun da tamamı Alevî inançlıdır. Kurtsivrisi mahallesinde Şah İbrahim Velî, Hasan Dede ve Seyyid Hacı Ali Turabî ocaklarına bağlı talip aileleri yaşamaktadır. Kurtsivrisi mahallesinde Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Hasan Dedeoğlu ile Şah İbrahim Velî Ocağı dedelerinden Hacı Ali Güneşligün'e ait iki mezar bulunmaktadır¹¹¹.

110 Özbek'teki Hanifioğulları sülalesi, Develî ve Çolak soyadlarını taşımaktadır. Çolak kolunun soyu tükenmiş olup Develî kolunun soyu devam etmektedir.

111 Hasan Dedeoğlu 1981 yılında Kurtsivrisi'nde, cemde vefat etmiştir. Hasan Çavuş namıyla tanınmaktadır. Hacı Ali Güneşligün Dede ise Çorumlu'dur.

Şabanözü ilçesine bağlı bir diğer Alevî köyü, Kutluşar'dır. Nüfusun tamamı Alevî inançlıdır. Köyde çoğunluklu olarak Seyyid Hacı Muradî Ocağı talibi yaşamaktadır. Ayrıca Seyyid Hacı Ali Turabî ve Şah Kalender Velî ocaklarının talipleri de bulunmaktadır. Köydeki İmamoğlu sülalesi(soyadı, İmamoğlu) ise Pir Sultan Ocağı talibidir¹¹². İmamoğlu sülalesi vekâleten Seyyid Hacı Muradî Ocağına bağlanmıştır. Kutluşar köyünde Seyyid Hacı Muradî ile Horasan'dan beraber geldiği kabul edilen Arap Ali'nin soyuna mensup aileler de yaşamaktadır¹¹³. Arap Ali'nin soyu, Seyyid Hacı Muradî Ocağı'nda baba ailesi olarak bilinmektedir. Kutluşar köyünde Seyyid Ali Sultan(Kızıldeli)a atfedilen bir türbe vardır. Köy arazisi içerisinde Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Yahya Dede'ye ait bir türbe de bulunmaktadır. Köy mezarlığında ise Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Yusuf Dedeoğlu'na ait bir mezar yer almaktadır.

Göldağı köyünün nüfusu da Alevî inançlı topluluklardan oluşmaktadır. Göldağı'nda Seyyid Hacı Ali Turabî ve Sultan Samutlu ocaklarının talipleri yerleşiktir. Göldağı köyünde Sultan Samutlu Ocağı dedelerinden Samutoğlu Ali Haydar Dede'nin türbesi bulunmaktadır¹¹⁴.

112 İmamoğlu sülalesinin ocak dedeleri Çorum, Alaca, Çomar köyündedir. Köyün yeni adı Yeşilyurt'tur.

113 Arap Ali'nin soyundan olup Kutluşar'da yerleşik aileler İbişoğlu, Teberoğlu, Sultanoğlu, Şengül, Kâhyaoğlu ve Kılınçoğlu soyadlarını taşımaktadır.

114 Ali Haydar Ocak, Çorum, Alaca, Harhar köyündendir. 1908-1944 yılları arasında yaşamıştır. Baba-

Bulgurcu köyü, Şabanözü ilçesinde Alevî inançlı kitlenin yaşadığı bir diğer köydür. Nüfusun tamamı Alevî inançlıdır. Bulgurcu'da Seyyid Hacı Muradî Ocağı dede ailesi yaşamaktadır. Bulgurcu'da ayrıca Seyyid Hacı Muradî, Seyyid Hacı Ali Turabî ve Mehemed Abdal ocaklarına bağlı talip aileleri de bulunmaktadır. Bulgurcu'da, Er-gayip adı verilen ve kutsal kabul edilen bir mezar vardır. Ayrıca köy okulunun yakınında Pir Sultan Ocağı mensubu bir dedenin mezarı vardır. Bulgurcu'da, Seyyid Hacı Muradî ocaklı dedelerine ait mezarlıkta, Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı dedelerinden Haydar Dedeoğlu, Yahya Dedeoğlu ve Velî Özdemiroğlu'nun mezarları bulunmaktadır.

Çapar köyünde de Alevî inançlı topluluklar yaşamaktadır¹¹⁵. Köy halkı Mehemed Abdal Ocağı talibidir. Kalenderler sülalesi aslen Garip Musa Ocağı talibidir¹¹⁶. Bu aile de Mehemed Abdal Ocağı dedelerine talip olmuştur. Çaparlılar atalarının Suriye'den göç eden Cabiroğlu aşiretine

sının adı Hüseyin, annesinin adı Külpeş Ana'dır. Harhar köyündeki Sultan Samutlu Ocağı dede ailesi, Alaca'nın Küçükkeşlik köyünden Harhar'a göç etmiştir.

115 Çapar, Çaparlı, Çaparlı, Çaparbeğli, Çaparbeğli adlarını taşıyan Yörük kökenli topluluk Adana, Kahramanmaraş, Erzurum bölgelerinde iskân olmuştur.(Türkiye, 2001:249).

116 Dip dedeleri Kuru Ali namı ile tanınan Kalenderler sülalesi, Garip Musa Ocağı talibidir. Kuru Ali, Kalender Erdoğan'ın babasıdır. Çapar'da, Erdoğan soyadlı iki aileden biri bu aile iken diğeri, İshaklar sülalesine bağlıdır.

mensup olduğunu ifade etmektedir¹¹⁷. Köy halkının yöreye Cabbar Baba önderliğinde geldiği ve köyü Cabbar Baba'nın kurduğu kabul edilmektedir¹¹⁸. Çapar'da kutsal kabul edilen mekânların başında Cabbar Baba'ya ait mezar gelmektedir. Cabbar Baba mezarı önemli bir adak ve ziyaret merkezidir. Sattıkız Tekke, Kızlar Tekkesi ve Isıtma(Sıtma) Evliyası köydeki diğer ziyaretlerdir. Üç yer de birer mezardan oluşmaktadır.

1962'li yıllara kadar insanların yaşadığı Çiğdemli(Kötüköy) köyünde de Alevî ve Sünnî inançlı topluluklar beraber yaşamıştır. Günümüzde Çiğdemli köyünde hiç kimse yaşamamaktadır. Çiğdemli köyündeki Alevî kitle Özbek kökenli olup Seyyid Hacı Ali Turabî Ocağı talibidir. Çiğdemli Alevîleri göç ederek Ankara'ya yerleşmiştir.

Eldivan ilçesine bağlı Hisarcık köyünde de 1967'li yıllara kadar Alevî ve Sünnî inançlı topluluklar beraber yaşamıştır. 1967'den sonra köydeki Alevî kitle Ankara'ya göç etmiştir. Köyün günümüzdeki nüfusunun tamamı Sünnî inançlıdır. Hisarcık'lı Alevîler, Seyyid Hacı Ali Turabî, Seyyid Hacı Muradî ve Cibali Sultan ocaklarına bağlı talip topluluklarından oluşmaktadır. Tarihî kayıtlarda Hisarcık köyünde, XVI. yüzyılın ikinci yarısı

117 Caber, Caberli, Caberlü, Cabirli, Cabirlü, Caber Türkmenleri olarak adlandırılan Türkmen topluluğu Anadolu'nun farklı bölgelerinde iskân olmuştur(Türkiye, 2001:32, 66, 228, 229).

118 Çaparlılar, Cabbar Baba'yı Horasan erenlerinden kabul etmektedir. Mehemed Abdal ocaklı dedeleri Cabbar Baba'nın Mehemed Abdal'ın musahibi olduğunu iletmiştir. Çapar köyünün eski adı Cabbar'dır.

sında, Erdebil Dergâhı ile irtibatlı Alevî toplulukların yerleşik olduğu ve merkezî yönetim tarafından kontrol altında tutuldukları görülmektedir(Avcı, 2006: 247). Hisarcık köyü arazisinde Sarıkız ve Sıgıncak adlı iki kutsal mekân vardır. İki ziyarette de birer mezar bulunmaktadır. Sarıkız ziyaretinde bir meşe, Sıgıncak'da ise bir çam ağacı yer almaktadır.

Çankırı Alevîliğinin önemli parçalarından biri ise il merkezinde yerleşik Alevîlerdir. Çankırı-Alibey mahallesindeki Alevî topluluk, Koçu Baba Ocağı talibidir¹¹⁹. Alibey mahallesindeki Alevilerin çoğunluğu 1950'li yıllardan itibaren Ankara, İstanbul, Karabük ve Kırıkkale illerine göç etmiştir. Günümüzde mahallede az sayıda Alevi inançlı aile yaşamaktadır.

Çankırı bölgesinde gerçekleşen alan çalışmalarımızda Kızılırmak ilçesine bağlı Karamürsel köyünde de Alevî inançlı toplulukların yerleşik olduğu tespit edilmiştir. Karamürsel köyünde Alevî, Sünnî inançlı topluluklar beraber yaşamaktadır. Karamürsel köyünde Çorum, Sungurlu'nun Azak köyünden gelme Dedemoğlu Ocağı'nın mensubu dede ailesi bulunmaktadır¹²⁰. De-

119 Alibey mahallesi kökenli Aleviler aynı soydan olup Elekçi Baba'nın neslinden gelmektedir. Alibey mahallesi Alevilerine göre Elekçi Baba, Koçu Baba ile çağdaştır. Elekçi Baba, Koçu Baba'ya 800 yıl önce ıkrar verip talip olmuştur.

120 Karamürsel köyünde yerleşik Dedemoğlu Ocağı dedelerinin soyadı Çayan'dır. Karamürsel köyünde yerleşik Hamza Çayan Dede aslen Çorum Sungurlu'nun Azak köyünden olduklarını ifade etmiştir.

Hamza Çayan, Azak'taki Dedemoğlu Ocağı dedeleri-

demoğlu ocaklı dede ailesinin dışındaki Alevî toplulukta ocak aidiyet bilinci kaybolmuştur.

Çankırı yöresindeki Alevî inanç-dede ocaklarının ritüel uygulamaları ve Alevî topluluğun temsil ettiği inançsal profil son derece önemlidir. Çankırı Alevîleri, tarihsel-geleneksel inanç pratiklerini günümüze kadar korumuştur. Yörede sürdürülen cemler, cemde gerçekleştirilen on iki erkân, on sekiz hizmet, görgü, erkândan geçme, musahiplik ve dâr ritüelleri bilimsel açıdan analiz edilmesi gereken verilerdir. Bölge Alevîlerinin cemde pratik ettiği musahip hutbesi, dâr duası gibi sözlü ve yazılı kaynaklar kayıt altına alınmalıdır.

Çankırı merkezli Alevî inanç-dede ocaklarının diğer Alevî inanç-dede ocakları ile inançsal, kurumsal ilişkisi, tarihsel Alevîliğin *el ele el Hakk'a* şeklinde ifade ettiği örgütlenişin en önemli örneklerinden biridir. Çankırı Alevîleri, Alevî inanç-dede ocaklarının temel statüleri olan ocaklı dede-ocaklı talip bağlantısını da sürdürmektedir. Bölgede ocak kurumunun fonksiyonlarını koruması; başta cem olmak üzere, Alevî inancına ait uygulamaların geleneksel çizgi- de devam etmesini sağlamaktadır.

nin üç köye dağıldığını aktarmıştır. Kasım Dede'nin Orafa, Mehmet Dede'nin Karamürsel'e, Dedemoğlu Ocağına bağlı bir dede ailesinin de Sungurlu'nun Oyaca köyüne yerleştiğini belirtmiştir.

Hamza Çayan, dedelik görevini ailelerinden en son Mistik Dede'nin yaptığını söylemiştir. Mistik Dede, Azak'tan Karamürsel'e göç eden Mehmet Dede'nin oğludur. Mistik Dede, Hamza Çayan'ın ise dedesidir.

KAYNAKLAR**a. Yazılı Kaynaklar**

- AVCI, Ali Haydar.(2006). *Osmanlı Gizli Tarihinde Pir Sultan Abdal ve Bütün Değişleri*. İstanbul.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki.(1995). *Vilâyet-Name*. İstanbul.
- HEZARFEN, Ahmet-ŞENER, Cemâl. (2002). *Osmanlı Arşivi'nde Alevîler-Bektaşîler(Mühimme ve İrâde Defterleri'nde)*. İstanbul.
- KILIÇ, Filiz-ARSLAN, Mustafa-BÜLBÜL, Tuncay.(2007). *Otman Baba Velâyetnamesi*. Ankara.
- KÖKEL, Coşkun.(2007). *"Taşlıca ve Eskiköy Bağlamında Güvenç Abdal Ocağı"*. II. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevîlik ve Bektaşîlik Bilgi Şöleni. Ankara.
- Muhasebe-i Vilâyet-i Anadolu Defteri(438 numaralı 1530 tarihli Anadolu Eyaleti Tapu Tahrir Defteri)*.
- ONAN, Bilginer.(2003). *"Baba Hızır"*. Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi . Ankara.
- SÜMER, Faruk.(1999). *Safevi Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*. Ankara.
- TÜRKAY, Cevdet.(2001). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*. İstanbul.
- TÜRKDOĞAN, Orhan.(2006). *Alevî-Bektaşî Kimliği*. İstanbul.

B. Sözlü Kaynaklar

- ACAR, Haydar.(1943). Kutluşar, Şabanözü, Çankırı. Yüksekokul.
- AKÇAKOCA, Haydar.(1953). Şehitler, İnegöl, Bursa. İlkokul.

- AKTUĞ, Ali.(1948).Avlağıkaya, Ovacık, Karabük. İlkokul.
- AKYOL, Hamdi.(1938).Çapar, Şabanözü, Çankırı. Ortaokul.
- AKYOL, Hilmi.(1927).Bakırlı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- ARSLANTÜRK, Muharrem.(1927). Ümitköy, Gerede, Bolu. İlkokul.
- AYAZ, İsmail.(1935). Yağdaş, Gerede, Bolu. İlkokul.
- AYDEMİR, Zeynel.(1952). Dikmen, Gerede, Bolu. İlkokul.
- AYDIN, Hasan.(1944). Bulgurcu, Şabanözü, Çankırı. Ortaokul(Dışarıdan).
- AYDUĞAN, Hasan.(1946). Değirmendere, Alaca, Çorum. İlkokul.
- AYHAN, Arslan.(1949). Karaköy(Yukarıkaraköy), Çubuk, Ankara. İlkokul.
- BACAKSIZ, Hüseyin.(1932). Koyunbaba, Kalecik, Ankara. İlkokul.
- BALKILIÇ, Ahmet.(1933). Çitköy, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- BEKTAŞ, İsgender.(1938). Köşrelik, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- BEKTAŞOĞLU, Celâl Abbas.(1946). Bulgurcu, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- BEKTAŞOĞLU, Velî.(1949). Bulgurcu, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- BÜYÜKKUZUKIRAN, Hacı Mehmet.(1339). Kargın, Çubuk, Ankara. Eski alfabeyi biliyor.
- CIRLAK, Zeki.(1956). Karacaören(Yeşilyurt mah.), Altındağ, Ankara. İlkokul.
- ÇAMUR, İzzet.(1942). Ömercik, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ÇAYAN, Hamza.(1951). Karamürsel, Kızılırmak, Çankırı. İlkokul.

- ÇELİK, Abidin.(1337). Koçumlar, Gerede, Bolu. Okuryazar.
- ÇELİK, İbrahim.(1928). Karaağaç, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ÇİFTÇİ, İsmet.(1942). Özbek, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DALKILIÇ, Arif.(1937). Susuz, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- DALKILIÇ, Battal.(1948). Susuz, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- DEDEOĞLU, Ali.(1941). Mart, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DEDEOĞLU, Halil.(1937). Mart, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DEDEOĞLU, Hasan.(1929). Mart, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DEDEOĞLU, Necati.(1937). Göldağı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DEDEOĞLU, Satılmış.(1930). Göldağı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DELİGÖZ, Hüseyin.(1937). Çankırı, Alibey mahallesi. Okuryazar.
- DEMİRALAY, Ünver.(1950). Bakırlı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- DEMİRHAN, Dağıstan.(1938). Hasandede, Kırıkkale. İlkokul.
- DEMİRHAN, Hasan.(1949). Karaköy(Aşağıkaraköy), Altındağ, Ankara. Ortaokul.
- DEMİRHAN, Nazlı.(1925). Karaköy(Aşağıkaraköy), Altındağ, Ankara. Okuryazar değil.
- DİLMEN, Battal.(1338). Susuz, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- DİŞCİOĞLU, Satılmış.(1963). Demirci, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- DOĞANOĞLU, Hüsnü.(1941). Dağkalafat, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ELİBOL, İsmail.(1930). Afşar, Kalecik, Ankara. Köy Enstitüsü terk.
- ELİBOL, Mehmet.(1958). Afşar, Kalecik, Ankara. Üniversite.
- ELİBOL, Mustafa.(1926). Afşar, Kalecik, Ankara. Okuryazar.
- ENGÖR, Hüseyin.(1952). Mahmutoğlu, Çubuk, Ankara. Ortaokul.
- ER, Seyit.(1935). Uygur, Amasya. İlkokul.
- ERDEM, Ali.(1340). Köşrelik, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- ERDEM, Rafet.(1931). Koçumlar, Gerede, Bolu. Okuryazar.
- ERGIN, Velî.(1941). Aydıncık, Altındağ, Ankara. İlkokul.
- FER, Muzaffer.(1932). Çitköy, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- GERÇEKER, Behzat.(1955). Karaköy(Yukarıkaraköy), Çubuk, Ankara. İlkokul.
- GÖKÇE, Kaya.(1958). Yellice, Kangal, Sivas. Üniversite.
- GÖKMEN, Metin.(1942). Ağacalar, Mengen, Bolu. İlkokul.
- GÖKOĞLU, Cafer.(1955). Demirci, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- GÖKOĞLU, Murat.(1948). Demirci, Çubuk, Ankara. Ortaokul.
- GÖKOĞLU, Satılmış.(1966). Demirci, Çubuk, Ankara. Üniversite.
- GÖKOĞLU, Yüksel.(1941) Demirci, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- GÜMÜŞ, Muharrem.(1941). Çayörengüney, Gerede, Bolu. İlkokul.
- GÜMÜŞLÜOĞLU, Hüseyin.(1952). Dalyasan, Çubuk, Ankara. Lise.
- GÜNEŞ, Kâzım.(1949). Yeşilyurt(Çomar), Alaca, Çorum. Üniversite.

- GÜRPINAR, Mustafa.(1956). Aydıncık, Altındağ, Ankara. İlkokul.
- GÜRSU, Musa.(1942). Yukarıemirler, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- GÜVEN, Ali.(1941). Karatepe, Eskişehir. Üniversite.
- GÜVENÇ, Hüseyin.(1973). Karaköy(Yukarıkaraköy), Çubuk, Ankara. Üniversite.
- GÜVENÇ, Şükrü.(1948). Karaköy(Yukarıkaraköy), Çubuk, Ankara. İlkokul.
- İMAMOĞLU, Süleyman.(1933). Kutluşar, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- KADEROĞLU, Kadir.(1335). Meşeli, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- KÂHYAOĞLU, Hüseyin.(1925). Dalyasan, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- KALENDER, Kadir.(1929). Sele, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- KARADAVUT, Hüseyin.(1927). Çayörengüney, Gerede, Bolu. Okuryazar.
- KARAKÖSE, Ali Rıza.(1947). Karacaören(Yeşilyurt mah.), Altındağ, Ankara. İlkokul.
- KARAMAN, İsmail.(1933). Karaköy(Aşağıkaraköy), Altındağ, Ankara. İlkokul.
- KARSAVURANOĞLU, Ali.(1949). Karahacı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- KARSAVURANOĞLU, Müslüm.(1959). Karahacı, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- KARSLI, İsmail.(1929). Kıcıl, Alaca, Çorum. Okuryazar.
- KAYA, Haşim.(1945). Yaylacılar, Ovacık, Karabük. Lise terk.
- KAYA, Kerim.(1936). Koyunbaba, Kalecik, Ankara. Ortaokul(Dışarıdan).
- KAYMAK, İsmail.(1939). Özbek(Değirmencievi mah), Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- KESEN, Ali Muharrem.(1340). Ovacık, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- KILIÇARSLAN, Ahmet.(1952). Çapar, Şabanözü, Çankırı. Lise terk.
- KILINÇ, Sadettin.(1930). Kuyumcu, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- KILINÇARSLAN, Muhsin.(1955). Koçumlar, Gerede, Bolu. Yüksekokul.
- KIZILGÖZ, Zeynel.(1928). Davulalan, Yıldızeli, Sivas. Okuryazar.
- KOÇAN, Ali.(1966). Oyaca, Sungurlu, Çorum. İlkokul.
- KOÇAN, Süleyman.(1963). Oyaca, Sungurlu, Çorum. İlkokul.
- KUŞTEMİR, Hüseyin.(1928). Sarısu, Çubuk, Ankara. Lise(Dışarıdan).
- KUVVET, Abdülkadir.(1947). Sarıkoz, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- KUVVET, Rıza.(1928). Sarıkoz, Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- KUZUKIRAN, Yusuf.(1941). Kargın, Çubuk, Ankara. Lise(Dışarıdan).
- MURATOĞLU, Ahmet.(1337). Dikmen, Gerede, Bolu. Okuryazar.
- OCAK, Cafer.(1940). Harhar, Alaca, Çorum. Öğretmen Okulu.
- ÖNEY, Celâl.(1954). Çayyaka, Sungurlu, Çorum. İlkokul.
- ÖZBAY, Ahmet.(1942). Aşağıçavundur, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ÖZBEK, Hüseyin.(1940). Çitköy(Avdullah mah.), Çubuk, Ankara. Okuryazar.
- ÖZDEMİR, Murat.(1944). Özbek, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- ÖZDEMİROĞLU, Halil.(1931). Mart, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.

- ÖZEL, Battal.(1946). Kayapınar, Eskişehir. İlkokul.
- ÖZER, Haydar.(1937). Çayoba, Sulakyurt, Kırıkkale. İlkokul.
- ÖZGÖREN, Dursun.(1946). Kösrelik, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- RAHİMOĞLU, Dursun.(1934). Mart, Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- RAHİMOĞLU, Musa.(1941). Mart, Şabanözü, Çankırı. Ortaokul.
- RECEP, Sabri.(1940). Sarısu, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- SABIROĞLU, Niyazi.(1966). Aydoğan, Sungurlu, Çorum. Üniversite terk.
- SARI, Mehmet.(1930). Yayıklı, Alpu, Eskişehir. Köy enstitüsü terk.
- SEVGİLİCAN, Fatma.(1937). Karaağaç, Çubuk, Ankara. Okuryazar değil.
- SEVGİLİCAN, Ziya.(1932). Karaağaç, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ŞANALAN, Mustafa.(1939). Kösrelik, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- TAŞ, Ahmet.(1944). Karaağaç, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- TAŞ, Hüseyin.(1940). Karacaören(Yeşilyurt mah.), Altındağ, Ankara. İlkokul.
- TAŞDELEN, Ali.(1926). Hisarcık, Eldivan, Çankırı. İlkokul.
- TEPEDİBİ, Mehmet.(1934). Kızılibrik, Atkaracalar, Çankırı. İlkokul.
- TOPÇU, Salih.(1930). Aşağıemirler, Çubuk, Ankara. Okuryazar değil.
- TOZKOPARAN, Kemâl.(1965). Elmalı, Delice, Kırıkkale. Ortaokul.
- TÜRKÂN, Gazi.(1933). Banaz, Yıldızeli, Sivas. Okuryazar.
- ULUSOY, Cemalettin.(1933). Koçubaba, Balışeyh, Kırıkkale. Okuryazar.
- UYGUR, Aşir(Aşur).(1941). Çapar, Şabanözü, Çankırı. Lise(Dışarıdan).
- YANIK, Zeynel.(1949). Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara. Lise.
- YAVUZOĞLU, Ali Ekber.(1960). Ankara, Altındağ, Çalışkanlar Mah.(Demirci köyü kökenli). Orta terk.
- YENİGÖKGÖZ, Satılmış.(1945). Soğanlı(Üzümcük mah.), Ovacık, Karabük. İlkokul.
- YURDAKADİM, Kadir.(1931). Sele, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- YURDAKADİM, Velî.(1953). Sele, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- YURDAKUL, Yaşar.(1341). Mahmutoğlan, Çubuk, Ankara. İlkokul.
- ZAIMOĞLU, Rıza.(1932). Kutluşar. Şabanözü, Çankırı. İlkokul.
- ZOR, Ali.(1929). Karaköy(Yukarıkaraköy), Çubuk, Ankara. İlkokul.

